

Skupina 1, nestandardní vyšší jednotka zajištění hranic od jara do podzimu 1938

Karel Straka

I. část

Zvýšené ohrožení Československé republiky provázela četná nová vojenská opatření. Všechna měla společný cíl. Vláda usilovala o povznesení úrovně celého systému obrany státu. Pro tehdejší dynamický vývoj byla charakteristická krátkost času, jenž uplynul od prvního podnětu k uskutečnění určitého záměru. Existence řady organizačních schémat či plánů se zpravidla neměřila na léta, ale spíše na měsíce, v extrémních případech dokonce na týdny i pouhé dny. Vojenské plánovací umění se dokázalo celkem pružně adaptovat na závažné změny bezpečnostní situace republiky. Současně ale scházely čas na praktické ověření teoretických předpokladů a na potřebné zažití všeho nového.

Anšlus Rakouska v březnu 1938 nacistům umožnil přinout vojensky i ke značné části jižního úseku státních hranic Československa. Společná část do té doby měřila 1539 km. Nově přibýlo 558 km bývalého pomezí s Rakouskem, takže nejexponovanější část hranic dosáhla délky 2097 km.¹ Od přenosu těžiště obrany z východních oblastí státu do českých zemí v roce 1934 šlo o událost s nejzávažnějšími důsledky. Hlavní štáb čs. branné moci znovu zvážil možnosti obrany proti očekávané německé agresi. Zakrátko rozhodl o celkové reorganizaci, dislokaci a mobilizačních opatřeních u jednotek na jižní Moravě, v jižních a také západních Čechách. Jedním z nejdůležitějších rozhodnutí se k 15. květnu 1938 zřizovala Skupina 1. Od téhož dne jí velel brig.gen. Václav Petřík. Uvedená zvláštní vyšší jednotka, existující již v míru, dostala za úkol hájit přibližně sto kilometrů dlouhý úsek zajištění hranic v severozápadních Čechách včetně Poohří. Její operační pásmo se rozprostíralo od jihozápadního cípu Krušných hor až k řece Bílině, levému přítoku Labe, na severu. Ustavením této skupiny vyvrcholily předcházející snahy řešit defenzivu stěží udržitelného pohraničního prostoru.² Potenciál zmíněné vyšší jednotky ale závažně omezovaly četné improvizace. Od jejího vzniku do mimořádných opatření v květnu, jichž se samozřejmě zúčastnila, uplynulo pouhých pět dnů.

Tato studie analyticky zkoumá nasazení Skupiny 1 nejen při jarním nástupu, ale přirozeně také v podmínkách branné pohotovosti na podzim roku 1938. Rozbor pokračuje přes tragické události na konci září onoho letoopočtu do pomnichovské etapy. Respektuje skutečnost, že poslání armády nekončilo ani v mezinárodní izolaci těžce poškozeného státu. Tato všestranná sonda umožňuje dospět ke konkrétnímu vyjádření rozdílů mezi teoretickými zásadami čs. vojenského umění a reálnou, mnohdy improvizovanou praxí.

Mimořádná opatření v květnu 1938

Týdny po přivtělení Rakouska k Třetí říši charakterizoval zvláštní neklid. Státotvorná společnost v Československu vycítila, že anšlus nebyl zřejmě tečkou

Německý Abwehr se po anšlusu Rakouska pokusil znejistit odhodlání čs. společnosti bránit ohrožený stát. Z toho důvodu nechal vytisknout značné množství letáků, signovaných vyfabulovanou českou organizací Liga českého Iva. Jejich obsah měl především otrástit důvěrou ve spojeneckou Francii. Zpravodajské oddělení Hlavního štábu čs. branné moci se o celé akci dozvědělo již v době, kdy se v Německu tyto letáky teprve tiskly. Následným zásahem byla distribuce letáků z Říše narušena. Na veřejné mínění v Československu tato akce neměla vliv. Gramatické a stylistické chyby i celkové provedení letáků svědčí o diletantismu jejich tvůrců.

1 František ŠTŮLA, *Zeměpisná poloha Československé republiky a obrana státu*. In: Armáda a národ (ed. Jan MALYPETR – František SOUKUP – Jan KAPRAS). Praha 1938, s. 316.

2 Tato studie volně navazuje na stať Karel STRAKA, *Vznik Skupiny 1 v květnu 1938 a její předchůdci v Čs. branné moci*. HaV 2011, č. 3, s. 4–22, kde je v širokých souvislostech analyzován předcházející vývoj. V úvodních pasážích je též obsažen rozbor pramenů a literatury k danému tématu.

za změnami stávajícího stavu v Evropě. Projevoval se i pocit zklamání z pasivního postoje velmocí vůči Hitlerově akci. V soukromí, nikoliv na veřejnosti, se lidé začali tázat sami sebe, co by se stalo v případě podobné agrese proti Československu. Stáli by při nás naši spojenci tak jako dříve? ptali se. Oficiálně se podobné pochyby nepřipouštěly. Tisk zdůrazňoval potřebu zachovat důstojný klid. V podtextu stálo nikoho neprovokovat, a nenechat se vyprovokovat. Tuto dobu plnou napětí nesli těžce především čeští lidé v pohraničí českých zemí. Jejich vlastenecké citění bylo den za dnem uráženo troufalostí sudetoněmeckých radikálů. O dramatické hloubce tehdejší atmosféry výstižně vypovídá autentický výrok jednoho Severočecha, zralého muže středních let. Do svého deníku si 10. dubna 1938 zapsal: „*Je těžko být v dnešních dobách člověkem a ještě těžší je být Čechem ve zdejších poněmčeném kraji.*“³ Ti z německých občanů, kteří se chovali vždy slušně a loajálně k republice, se stali cílem nátlaku a vydírání ze strany lidí svého národa, kteří podlehli nacistickému oblužení. Sudetoněmecká strana mnoho z nich pohltila. Jen ti nejdůležitější si dokázali i nadále uchovat své antifašistické přesvědčení.

Objevily se první incidenty. V pásmu budoucí působnosti Velitelství 1. skupiny zaznamenal Prapor SOS Most již v den anšlusu Rakouska sabotáž na civilní telefonní síti v Bílině a v Duchcově. Jednotky SOS sice vojenskému velení za normálních poměrů nepodléhaly, ale tento útok již směřoval proti zařízením, důležitým pro obranu státu. Civilní spojovací síť hojně využívaly nejen prvky SOS, ale navázáno na ni bylo i vojenské spojovací schéma. Spojení bylo úmyslně přerušeno v době, kdy probíhalo nejvíce služebních hovorů.⁴

Pocit napětí stupňovala i opakovaně vyhlášená zpravodajská pohotovost vojenských jednotek v pohraničí. Útvarů budoucí Skupiny 1 především. Heslo „50+50“ zaznělo poprvé 9. dubna 1938. Důstojníci a rotmistři museli být nepřetržitě přítomni v objektech, kde byly dislokovány jejich útvary. Rušily se dovolené a vycházky. Tato první pohotovost od anšlusu Rakouska skončila před 13. dubnem. Další byla vyhlášena 28. dubna a trvala do 3. května; režim byl totožný. Obě výjimečné události spojoval společný podnět. Spočíval ve zpravodajských informacích o chystaném přepadu čs. území. Získané zprávy o jeho termínu se koncentrovaly vždy mezi těmito daty. Měly společný scénář: za hranicemi se formují skupiny SA, SS a sudetoněmecké legie. Pokud čs. vláda nevyhoví autonomistickým požadavkům henleinovců, uskuteční se tajný plebiscit. Vyznět měl pro odtržení oblastí obydlených Němci od Československa. Polovojenské formace vtrhnou na čs. území, za nimi nastoupí německá armáda.⁵

Je pochopitelné, že popsaná atmosféra zcela přirozeně navozovala pocity nejistoty. Na mnohé se nahlíželo prizmatem těch nejhorších scénářů. Emoce byly

Incidenty na severu

P r a h a. K incidentům, jež se odehrály v pátek 20. května, oznamuje Československá tisková kancelář na základě úředního šetření toto: V pátek o 19. hod. v Chomutově na Tržním náměstí stoupenel sudetoněmecké strany spílali čs. vojákům a pílivali na ně. Vojáci hlásili nepřistojnost stráží a žádali o zákrok. Stráž civilisty napomenula a do 20. hod. byl klid.

Těsně před 20. hodinou mladík, oblečený v ordnerský stejnozračí sudetoněmecké strany, pílil na náměstí na skupinu 8 vojáků. Jeden voják se za ním rozběhl, ale vrátil se zpět, aniž se výtržníka dotkl. Byl však při návratu napaden několika civilisty. Na to ostatní vojáci vzali napadeného v ochranu a zadrželi civilistu Ernsta Müllera, který na ně již dříve pílival a předal jej stráží. Při tom byl voják napaden skupinou ordnerských sudetoněmecké strany, takže na náměstí povstala rvačka. Němci výkřiky uráželi armádu a snažili se vytrhnouti vojákům bodla. V tom přispěchala třicetnácti stráž, která přišla ve chvíli, kdy na náměstí byl zadržen a odváděn iniciátor těchto nepřistojností, František S a t t l e r. Ke stráží se přihnul dav asi 150 osob a pokusil se Sattlera osvobodit. Stráž přispěchala na pomoc voják, kteří uzavřeli ulici, vedoucí do náměstí, a umožnili stráž odvésti zadržeho. Na náměstí bylo v té době celkem asi 150—200 Němců a asi 20 vojáků.

V zápatí přispěchala četnická a vojenská pohotovost a zároveň a ni byla alarmována také pohotovost ordnerů sudetoněmecké strany, jež se nacházela v „Turnhalle“. Z „Turnhalle“ přišlo v hloučcích asi 300 osob, vedených poslancem SDP, Nemetzem, který je podněcoval k tomu, aby se nedaly Policie a četnictvo vyřadit demonstracím vstříci a zadržely je ve Weingasse, kde se ke stráží rovněž připojili vojáci. Tam Němci opět na vojáky pílivali, což zavalilo podnět ke rvačce, která se přenesla na Školní náměstí.

Tam na vojáky pílil též starosta města Herbrich, který stál na balkóně svého domu, jak to bylo bezpečně zjištěno řadou svědků. Stráž se pak podařilo zatáhnouti demonstranty do „Turnhalle“ a vojáky na Tržní náměstí. Ve 20.45 hodin byl ve městě klid, demonstranti v „Turnhalle“ v počtu asi 500 osob byli jednotlivě posláni domů.

Vzhledem k tomu, že poslanec Ne-

metz tvrdil, že mnoho demonstrantů bylo těžce zraněno, odebral se policejní lékař do „Turnhalle“ a žádal poslanca Nemetze, aby mu ukázal raněné. Poslanec Nemetz však udal, že už všichni ranění odesíl. Podle policejního hlášení bylo zraněno snad nanejvýš 6—8 osob, a to pravděpodobně lehece, neboť mohly z „Turnhalle“ samy odejít. Kromě zadrženců Müllera a Sattlera bylo zadrženo ještě dalších 6 osob, z nichž 5 pro neuposlechnutí strážie a jeden proto, že udeřil do ramene policejního agenta obuškem, omotaným ocelovým drátem.

Ve 20.10 hod. došla do Chomutova zpráva, že ze Zatece vyjela směrem k Chomutovu dvě nákladní auta s ordnerů sudetoněmecké strany. Policie učinila opatření, aby auta byla na okraji města zadržena.

Ve 23.10 hod. vojenská hlídka potkala na náměstí 3 muže, které vyžvala, aby se zastavili. Oslovení však neuposlechl a dal se na útěk směrem k ulici Freundgasse, kde vběhl do domu č. 155.

Předtím však vystřelil desátník, který vedl hlídku, ránu z vojenské pušky do vzduchu.

Policejní stráž se ihned dostavila a provedla prohlídku domu, při čemž byli zadrženi Josef K r a u s a Antonín S i n g e r, oba německé národnosti, třetího se nepodařilo zjištění. Když zadrženi byli z domu vyváděni, bylo hlídce z jednoho okna spáleno a hlídka musila rozptýlit ještě 15letého hlouček Němce.

V noci rovněž došlo k incidentu v Jirkově,

kde asi 30 turnerů se procházelo v seveřeném útvaru. Dva civilní strážníci vyzvali hlouček k rozchodu a předvedli jednoho z turnerů, který se choval hrubě. Hned nato před budovou policejní expozitury v Jirkově došlo ke shlásku asi 50 osob. Zadrženy byly po zjištění propuštěny, takže pozdější intervence poslance SDP, dra Zippelusa byla už bezpředmětná.

V pátek 20. května se konala v Německém domě v Moravské Ostravě schůze sudetoněmecké strany, které se zúčastnilo asi 2000 lidí. Před Německým domem se shromáždil dav několika tisíc lidí, hlavně fašistů a komunistů. Na úřední pokyn konec schůze byl urychlen a její účastníci vyšli zadními východy. Dav venku zůstal na místě za zpěvu a křiků; v Německém domě bylo rozbito 5 oken. Nato stráž náměstí vyklidila.

Československé deníky podrobně referovaly o incidentech v pohraničí českých zemí, které těsně předcházely vyhlášení mimořádných vojenských opatření. Zde článek Nedělního listu z 22. května 1938.

rozjitřeny. Sudetoněmečtí radikálové pozbývali obav z institucí státní moci. V pohraničních posádkách konali provokativní průvody v těsné blízkosti objektů, v nichž

3 Antonín RŮŽEK, *Důvěrný deník rotmistra pěšího pluku 46* (nepublikovaný rukopis), s. 29.

4 VÚA-VHA, sdružený fond (f.) Stráž obrany státu (SOS), materiály Praporu SOS Most, č. j. 494 taj./38 z 21. 6. 1938 – Hlášení poznatků a zkušeností získaných při provádění pohotovosti praporu stráže obrany státu. O této sabotáži shodně vypovídá též Národní archiv Praha (NA), f. Ministerstvo vnitra – stará registratura (MV-SR), karton (k.) 5635, signatura (sign.) 10-663-7-61, hlášení Okresního úřadu (OÚ) Most č. j. 1386 pres./1938 ze 3. 8. 1938 – SOS. Souhrnná zpráva o pohotovosti. U obou pramenů je vhodné poznamenat, že ačkoli se týkají shodné jednotky, každý z nich akcentuje poněkud jiné aspekty. První citovaný dokument vypracoval vojenský velitel praporu, zatímco druhý pocházel od okresního hejtmana, jemuž v míru velitel praporu podléhal. Hlášení vojáka se zaměřuje pochopitelně spíše na aktivitu praporu v systému zajištění hranic. Rozbor představitelů hlavního politického úřadu se více dotýká ostatních stránek včetně většího důrazu na sociálně-ekonomické zázemy příslušníků SOS. Tyto skutečnosti se týkají rovněž dalších materiálů k SOS, citovaných v této studii.

5 Tyto poznatky se opírají o analýzu dochovaných hlášení vojenských a bezpečnostních zpravodajských orgánů z obvodu Velitelství I. sboru. VÚA-VHA, f. Velitelství I. sboru (VS I), k. 123, složka Události do „O“ (ostrahy hranic).

FOTO: archiv Karla Stralky

Předseda Sudetoněmecké strany Konrad Henlein zažíval chvíle triumfu při průjezdu davem svých sympatizantů. Ti neváhali zdravit svého vůdce nacistickým pozdravem. Henlein oficiálně navštívil i některá posádková města v oblasti Skupiny 1. Na snímku z 29. srpna 1938 projíždí demonstrativně středem Chomutova, kde bylo dislokováno velitelství a některé jednotky pěšího pluku 46. Město navštívil již krátce po jarních mimořádných opatřeních. Počátkem července 1938 se zúčastnil tamního svátku všech Němců, což byla jedna z událostí, při níž se projevila verbální agresivita sudetoněmeckých separatistů.

byly ubytovány vojenské jednotky. Jejich směrem mnohde a stále odvážněji cílila záplava zdvižených pravic, doprovázená nacistickým pozdravem. Opatrný postup čs. bezpečnostních orgánů měl neblahý vliv na morální stav gážistů i mužstva. Šířil se mezi nimi pocit chybějící opory o moc vlastního státu. Málokdo si tehdy dokázal připustit a uvědomit si, že vládní politiku vůči Sudetoněmecké straně určují ohledy na zahraničněpolitické vyznění každého jejího rozhodnutí.

Čs. Hlavní štáb charakterizovala zvýšená citlivost na známky ohrožení republiky. Projevovala se tendence interpretovat získanou zpravodajskou materii pod silným dojmem nedávných rakouských událostí. Agenturní zpráva o koncentraci německých vojsk

z 18. a 19. května zapůsobila v těchto podmínkách jako jiskra v explozivním prostředí. Pocházela od člena agenturní sítě, kterou řídila Předsunutá agenturní ústředna (PAÚ) Táňa se stanovištěm v Plzni. Byl jím někdejší sociálně-demokratický starosta Lipska Willy Lange, který emigroval před nacisty do Československa. V evidenci 2. oddělení Hlavního štábu jej vedli v kategorii schránka s bydlištěm v Karlových Varech a civilním povoláním dopisovatel listu Prager Presse. Jako tzv. pracovní prostor měl uvedeno celé Německo, což naznačuje, že sbíral sdělení ze sítě blíže neurčeného množství informátorů. Se značkou D-14 náležel k 21 agentům, jež PAÚ Táňa řídila.⁶ Svému řídicímu orgánu zprávy předal na osobní schůzce v 03.30 hod. 20. května 1938. Do sekce S-2 Německo plánovací a studijní skupiny A 2. oddělení Hlavního štábu se dostaly přes Agenturní pátrací středisko I v Praze v 06.15 hod., tedy téměř za tři hodiny. Po deváté hodině se jejich obsah začal podrobně vyhodnocovat. Před polednem vznikl tzv. Přehled zpráv do 8 hodin ráno dne 20. května 1938. Současně byly podstatné skutečnosti zaznamenány do mapy. Z rozboru vyplynulo, že především v Sasku a částečně též v severovýchodním Bavorsku se seskupovaly části deseti divizí. V Sasku to měla být 4., 14. a 24. divize IV. sboru. Hluběji ve vnitrozemí možná nastupovaly 19. a 31. divize XI. sboru a 23. divize III. sboru. Očekávalo se, že za nimi budou do saského prostoru přesunuty ještě 12. a 22. divize. V severovýchodním Bavorsku se k čs. státním hranicím pravděpodobně přesouvaly 7. divize VII. sboru a 17. divize XIII. sboru. Skupina A se ve svých dopoledních závěrech domnívala, že nacisté hodlají pravděpodobnou koncentrací vojsk povzbudit radikální část německé menšiny před prvním kolem obecních voleb, jež bylo vypsané na 22. května, německé demokraty zbavit nadějí a dojmem z vojenské síly podpořit vyjednávací pozici Sudetoněmecké strany při rozhovorech o národnostním statusu. Nástup německé armády, jenž probíhal téměř výhradně proti severozápadním Čechům, kladla do souvislosti s tamním početným a hlubokým osídlením německou menšinou. Znamky přísunu vojsk totiž nebyly zjištěny ani v dalších částech Bavorska, ani v Rakousku, ba ani ve slezském prostoru. Zpravodajský obraz událostí z předcházejících dvou dnů byl postoupen nejvyšším činitelům Hlavního štábu i za tu cenu, že v silách čs. vojenského zpravodajského aparátu nebylo tyto závažné náznaky verifikovat. Chyběl především čas. Na úrovni 2. oddělení se muselo rozhodovat v několika málo hodinách. Citelně scházel potřebný komparativní materiál. Pocit ohrožení vlastního státu zesílil, zvláště když se objevily shodné příznaky s událostmi před anšlusem Rakouska.⁷

Poznatky Hlavního štábu dostala urychleně k posouzení nejvyšší politická exekutiva. Nejprve vojenské činitele vylechl prezident republiky.⁸ Pak následovalo jednání kolegia politických ministrů. Jednání o tom, jak se

6 Vojenský historický ústav Praha, sbírkový fond XIII – Varia, konvolut písemností 2. oddělení Hl. štábu. Příloha k č. j. 11 254/taj. hl. št./2. odděl. 1938, V. S. I (Výzvědné středisko I), vložka 1. PAÚ (Předsunutá agenturní ústředna) Aron – Táňa. Jmenný seznam agentů k 1. 4. 1938. Spis se značkou D.R.D 7 č. j. 3706/taj. 1938 z 11. 7. 1938 – Čtvrtletní agenturní zpráva k 1. 7. 1938. PAÚ Táňa. Jmenný seznam agentů k 1. 7. 1938. Oba výkazy podepsány přednostou Výzvědného střediska I (Praha) pplk.gšt. Václavem Kopačkou.

7 VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./2. odděl., k. 23 Doplnky II, inventární číslo (inv. č.) 481, Rozbor zpráv o německé armádě z 20.–25. května 1938. Zpracovala studijní skupina 2. odd. hl. št. čs. arm. v červnu 1938, sešit 20. květen, příloha 1 – D.R.D. 7 Zpráva č. 2 (český překlad sdělení od agenta D-14), příloha 3 – Přehled zpráv do 8 hodin ráno dne 20. května 1938. V zájmu vnější kritiky těchto pramenů je nutné poznamenat, že citované přílohy jsou zjevnými kopiemi původních dokumentů. Zevrubnou kritiku dochované klíčové dokumentace 2. oddělení provedl nejnověji Stanislav KOKOŠKA, *Několik poznámek k Československé částečné mobilizaci v květnu 1938*. In: Pocta profesoru Janu Kuklíkovi, Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica 1998, č. 1, s. 99–114.

8 Svědectví o tom zaznamenal Prokop DRTINA, *Československo můj osud*, Svazek I, Kniha 1. Praha 1991, s. 59.

Opatření ministra národní obrany

(Úředně.) Ministr národní obrany povolal podle příslušných ustanovení branného zákona se souhlasem vlády jeden ročník zálohy a náhradní zálohy, doplněný příslušníky speciálních zbraní k mimořádnému cvičení.

Důvodem tohoto opatření jest nutnost zaevidovat záložníky v používání nově zavedených zbraní, stejně jako se to děje v jiných státech.

Zároveň byl vzat zřetel k potřebě zvýšiti nedostatečné dnešní početní stavy, zajistiti v dnešní pohotové době klid, pořádek a bezpečnost státu, jakož i zabrániti jakýmkoliv dalším incidentům, jaké se vyskytly v některých místech republiky.

Z toho mohly by vzniknouti poplašné zprávy. Je třeba se na situaci dívat a klidně. Směrodatné jsou úřední zprávy. Na vše, co se děje, nutno se dívat jako na veřejná opatření, směřující k zabezpečení klidného průběhu nedělních voleb v celém státě.

Bylo vždycky naší chloubo, že všechny volby v republice od převratu minuly klidně, bez jediné srážky a orgány bezpečnosti nebo dokonce bez jediné krvavé oběti. Nepochybně jsme, že také tuto neděli zůstaneme věrni této tradici.

Proto správná je výzva k zachování klidu. Nevěřte poplašným zvěstem často šířeným podezřelými lidmi.

K této úřední zprávě dovidá se ČTK. z kompetentních míst:

Jak z textu zprávy jest patrné, jedná se tu o opatření ministra Národní obrany, jež bylo učiněno z důvodů uvedených ve zprávě a nejde tedy o žádnou mobilizaci, ke které by samozřejmě nestačilo pouhé opatření ministra Národní obrany; k tomu by bylo třeba rozhodnutí příslušných ústavních činitelů. Ministr Národní obrany učinil toto opatření podle paragrafu 22. branného zákona.

KLID!

Policejní ředitelství pražské hlásí:

FOTO: archiv Karla Straky

Jedna z oficiálních tiskových zpráv, které čtenářům československého tisku objasňovaly neobvyklou aktivitu čs. branné moci z 21. května 1938. Takto kupříkladu 22. května 1938 referoval Nedělní list.

zachovat, nebyla jednoduchá.⁹ Večer se sešla ministerká rada na mimořádné schůzi. Proti ryze vojenskému požadavku povolal pět ročníků zálohy do činné služby a obsadit hlavní obranné postavení stály politické úvahy o mezinárodním vyznění takového kroku. Názory představitelů stran vládní koalice se různily. Výsledkem jednání, jež začala po poledni a skončila až večer, byl kompromis. V každém případě šlo o uváženou syntézu ohledů na složitou zahraničněpolitickou pozici Československa a současně na nejnutnější zájmy obrany státu. Vláda se po zvážení celkové situace nedomnívala, že by Německo bylo ochotno a schopno nyní rozpoutat válku. Podezření, že se země ocitla ve stavu ohrožení, ale existovalo, a tak jí odpovědnost velela zvýšit míru

příslušné výnosy a mobilizační předpisy zbraní. Početní stav armády vzrostl zakrátko na 383 000 mužů.¹⁴

Velitelství 1. skupiny existovalo v okamžiku vydání tohoto rozkazu pouhých pět dnů. Z předpokládaného ohniska koncentrace nepřátelských vojsk v Sasku vyplývalo, že jedno z nejmladších vyšších velitelství nyní nese odpovědnost za organizaci obrany na hlavním směru nepřátelských akcí. Mimořádná opatření byla uvedena do chodu jako kompromis mezi politickými hledisky a odbornými vojenskými zájmy. Lze se tedy oprávněně ptát, zda jejich cíl spočíval více v odstrašení nepřátel a v demonstraci odhodlání a síly, nebo zda skutečně měla reálný vojenský přínos a význam. Skupina 1 reprezentuje jistý nezanedbatelný vzorek armády, a tak se lze v daném

9 Tato skutečnost je patrná z prezidentových pamětí. Viz Edvard BENEŠ, *Mnichovské dny*. Praha 1968, s. 83.

10 Protifašistický a národně osvobozenecký boj českého a slovenského lidu 1938–1945 (dále jen PNOBČSL), I. díl, 1. svazek, 2. sešit. Dokument (dok.) č. 224 – Záznam dr. Materny o mimořádné schůzi vlády, v níž bylo usneseno povolal jeden ročník záložníků a příslušníků technických a speciálních oddílů, s. 81. Publikováno též v edici *Mnichov v dokumentech*, II. díl. Praha 1958, dok. č. 26. K rozhodovacímu procesu podrobně Robert KVAČEK, *Obtížné spojenectví*. Univerzita Karlova, Praha 1987, s. 152–153.

11 VÚA–VHA, f. Ministerstvo národní obrany – hlavní štáb/1. oddělení (MNO – hl. št./1. odděl.), sign. 32–1/9, č. j. 2500 Taj. – hl. št./1. odděl. 1938 z 20. 5. 1938 – Přípravy před vyhlášením mimořádných opatření – připravenost. U spisu se dochovaly originály telegramů, jimiž byla jednotlivá vyšší velitelství vyrozuměna. Spisovna Hlavního štábu tento dokument opatřila již v době jeho vzniku označením „historický dokument“. Příslušné telegramy byly odeslány prostřednictvím civilní telegrafní sítě na zemská vojenská velitelství Brno, Bratislava, Košice a na velitelství II.–VII. sboru kolem 21.30 hod. 20. 5. 1938. Většina dorazila do cílových poštovních úřadů ještě před 22. hodinou. Nejpozději byla vyrozuměna ZVV Košice a Velitelství VI. sboru rovněž v Košicích. Telegramy Hl. štábu dorazily do této posádky kolem 22.30 hod.

12 Heslem „Zborov“ se zaváděla permanence ve službě a úřadování, zpět do posádek se povolávaly oddíly a části, které se nacházely mimo ně, zastavovaly se dovolené, rušily se propustky, přezkušovaly se osobní a materiální mobilizační přípravy, připravovalo se rychlé vydání materiálu pro mobilizované útvary, přezkušovalo se zajištění dopravních prostředků. VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./3. odděl., sign. 38–2/39, výnos č. j. 7556 Mob. – hl. št./1. odděl. 1938 z 2. 3. 1939 – Zdokonalení mobilizačních příprav v období od 15/2 1938 do vyhlášení mobilizace 1938.

13 VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32–1/9, č. j. 2501 Taj. – hl. št./1. odděl. 1938 z 20. 5. 1938 – Rozkaz ministra národní obrany k povolání na zvláštní cvičení v míru podle odstavce (odst.) 4, první věty § 22 branného zákona. Zde se dochoval originál rozkazu, podepsaný F. Machníkem. Rovněž tento rozkaz byl spisovnou Hlavního štábu označen jako historický dokument.

14 Uvedený počet se skládá z mírového prezenčního počtu osob mužstva: 184 000 mužů, osob povolanych na pravidelné cvičení ve zbraní (služební): asi 30 000, vojenské posily SOS: 15 000, osob povolanych podle § 22 branného zákona: 84 000, osob 1. ročníku I. zálohy: 70 000. PNOBČSL, I. díl, 1. svazek, 2. sešit. Dok. č. 245 – Návrh MNO na zrušení mimořádných vojenských opatření ze dne 20. května 1938. Údaj o počtu vojenských posil u SOS je v citovaném dokumentu uveden nadsazeně. Reálný a přesně doložený stav činil 12 671 mužů. Do naplánovaného počtu 13 461 scházelo 790 mužů, kteří z různých důvodů nenastoupili. Dokládá to NA, f. MV–SR, k. 5635, sign. 10–663–7–62, č. 43639/1938 Tajné, oddělení 14 Ministerstva vnitra z 27. 5. 1938, příloha A) Počty příslušníků stráže obrany státu za pohotovosti 20.V. 1938 – Republika Československá.

měřitku přesvědčit o jejich hodnotě a úrovni. Problém je možné analyzovat po jednotlivých úrovních velení a z hlediska zbraní a služeb.

V průběhu realizace rozkazu ministra národní obrany vyšlo najevo, že Velitelství 1. skupiny je nedostatečně personálně i materiálně vybaveno na plnění tak složitých úkolů, které nastolily neočekávané poměry. O jeho výjimečném postavení v květnové krizi svědčí fakt, že již 23. května byla zahájena inspekce ministra národní obrany u vyšších velitelství a útvarů v severních a západních Čechách. První cesta směřovala právě ke Skupině 1. Úvodní zastávkou bylo její velitelství. Nenacházelo se v Rakovníku, jak určoval výnos MNO z 22. dubna, ale prozatím v Lounech. Ministrova skupina jej navštívila během onoho dne dokonce dvakrát. Ráno, před cestou k jednotlivým útvarům, a pak v podvečer na zpáteční cestě. Při druhé návštěvě bylo zástupcům MNO sděleno přítomnými členy štábu, že je nedostatečně personálně dotováno. Prozatím mělo skutečně jen náčelníka štábu, 1 důstojníka generálního štábu, 1 absolventa Vysoké školy válečné, 1 přiděleného majora, 1 důstojníka intendantní služby, 1 štábního kapitána konceptní služby a 1 poručíka kancelářské služby. Štáb vyjádřil potřebu zvýšit stav o dva důstojníky generálního štábu. Žádal je kvůli tomu, že považoval za vhodné, aby byla postavena všechna čtyři klasická oddělení štábu divize, nikoliv jen dvě redukována. Dále byly požadovány řídicí orgány služeb, jeden důstojník hospodářské služby s peněžní zálohou na nutná vydání a 2–3 písaři na stroji. Štáb dosud neměl ani jednoho. K dispozici byla dvě předepsaná osobní vozidla. Vzhledem k šíři úseku se ale považovalo za vhodné přidělit ještě další dvě a personál pro utvoření základu štábní rot. Zástupci MNO pokládali popsané potřeby za oprávněné.¹⁵

Naléhavé požadavky nebyly sděleny výhradně jen ministerské inspekci. Téhož dne štáb Velitelství 1. skupiny žádal telegraficky nadřízené Velitelství Hraničního pásma XI o dva rotmistry. Jednoho jako velitele štábní automobilní čety a druhého jako velitele pomocného družstva. Požadavek na přiděl alespoň dvou písařů se opakoval. Absence potřeby přidělit další důstojníky v tomto telegramu je vysvětlitelná tím, že adresát, jakožto nadřízený velitelský stupeň, tyto problémy znal. Nebylo zapotřebí je opakovat.¹⁶

Jisté je, že do léta podstatné zlepšení nenastalo. Od 1. července sice platil plánovaný válečný počet Velitelství 1. skupiny, ale reálně šlo o posílení pouze teoretické. Mírová praxe jej nepocítila. Válečný počet byl definován jako mírový počet, zesílený o: 1–2 důstojníky generálního štábu, 1 důstojníka pěchoty, 2 důstojníky dělostřelectva od automobilních jednotek dělostřelectva, 1 důstojníka ženijního vojska, 1 důstojníka zdravotnictva, 1 důstojníka intendantní služby, 1 důstojníka veterinární a 2 důstojníky hospodářské služby.¹⁷

O pokračujících problémech svědčí žádost velitele skupiny z 20. července 1938. Adresoval ji Velitelství I. sboru,

jež s ní projevil v zásadě souhlas a 23. srpna ji postoupilo na MNO. Shrnul v ní zkušenosti dvou měsíců existence skupiny. Potvrdil již to, co zaznělo při inspekci ministra národní obrany 23. května. Nadřízené orgány upozornil, že úkoly, jež plní Velitelství 1. skupiny, jsou v míru a hlavně pak za mimořádných poměrů v zásadě stejné jako u ostatních divizí. Ve srovnání s vnitrozemskými se dokonce jeví jako mnohem větší. V zájmu hladkého přechodu z míru do aktivace mimořádných opatření považoval za nezbytné zabezpečit již v době klidu alespoň ty složky štábu, jež konají hlavní přípravy pro zajištění hranic. Velitelství 1. skupiny mělo být vybaveno personálně plně tak jako každá jiná divize, alespoň co se týče organizační, mobilizační, zpravodajské a operační složky. Jen materiální část bylo podle jeho mínění možné ponechat ve formě určitého rámce. Je zřejmé, že za nejvýhodnější považoval, aby všechna čtyři standardní oddělení divizního štábu působila již v míru, ale chápal, že to nebude pravděpodobně možné. Proto alespoň žádal, aby stávající dvě oddělení byla personálně vybavena tak, jak nastínil.¹⁸

Za nejnaléhavější pokládal přidělit důstojníka generálního štábu pro zpravodajské záležitosti již v míru. Vyžadovala to rozsáhlost úseku a jeho specifické národnostní poměry. Do 1. oddělení byl sice dočasně přidělen jeden zpravodajský důstojník, ale náročnost této práce vyžadovala posilu zejména kvůli šifrové službě. Válečná systemizace předepisovala důstojníka pro zpravodajství, ale v míru přidělen nebyl. Dále chyběl v míru systemizovaný civilní úředník pro kancelářskou službu. Za dva měsíce se nepodařilo obstarat písaře na stroji. Nyní žádal velitel skupiny dva. Vyšlo najevo, že ten, který byl již přidělen, psát na stroji vůbec neuměl. Tento tristní fakt měl pochopitelně vliv na kvalitu a rychlost práce štábu, protože ani přidělení důstojníci neměli v psaní na stroji potřebnou praxi. Požadoval dále, aby dostal důstojníka zbrojní služby, popřípadě zbraní, pro zbrojní a muniční otázky a vyššího důstojníka ženijního vojska. Ten měl dohlížet na přípravy k ničení a na fortifikační práce. Pociťoval rovněž potřebu mít již v míru důstojníka zdravotnictva pro žádoucí funkci přednosta zdravotnické služby. Zdůvodnil ji nutností sledovat zdravotní stav mužstva, jež bylo nasazeno ve strážní službě v rozlehlých úsecích lehkého opevnění. Velitelství I. sboru mělo k návrhu pouze jedinou výhradu. Poukázalo na skutečnost, že důstojník zbrojní služby je systemizován jen u velitelství sborů.¹⁹

Do vyhlášení nových mimořádných opatření v září se ale tíživá situace štábu Velitelství 1. skupiny podstatně nezlepšila. S kritickým nedostatkem důstojníků se v té době potýkaly štáby všech úrovní. Disproporce mezi šíří úkolů tohoto konkrétního štábu a jeho slabým personálním vybavením svědčí o málo reálném odhadu Hlavního štábu. Zdá se, že ten byl až příliš závislý na předobrazu v podobě velitelského aparátu dřívější Skupiny „O“. Celková operační situace ve skutečnosti vyžadovala postavit zcela novou, plnohodnotnou vyšší jednotku. Pro

15 VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32 31/3 42, č. j. 2666 Mob. – hl. št./1. odděl. – zpráva o prohlídce útvarů Velitelství 1. skupiny, vykonané ministrem národní obrany 23. 5. 1938 (zpracoval pplk.gšt. Melichárek). Oddíl 1) a 9) u Velitelství 1. skupiny. Teorii a zásady práce štábů obsahuje Služební předpis čs. branné moci G-1 Předpis o pravomoci a působnosti štábů, vydáno tiskem 1922.

16 VÚA–VHA, f. VS I, k. 175, telegram Velitelství 1. skupiny pro Velitelství Hraničního pásma XI, doručený ve 20.25 hod. 23. 5. 1938.

17 VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32–22/2–4, č. j. 7001 Mob. – hl. št./1. odděl. 1937 – Válečné složení vyšších jednotek k 15. 5. 1938. Příloha G/13 Válečné složení velitelství skupiny 1.

18 VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 38–3/2–18, č. j. 2897 Taj. – hl. št./1. odděl. 1938, obsahující spis Velitelství 1. skupiny č. j. 2134/Taj. 1. odděl. 1938 z 20. 7. 1938 – VS 1, organizační změna návrh (podepsáno velitelem 1. skupiny brig.gen. V. Petříkem), spis Velitelství I. sboru č. j. 2898/Taj. 1. odděl. 1938 z 23. 8. 1938 – VS 1 – návrh na organizační změny a vyjádření l./1. odděl. MNO ke spisu č. j. 3997/Taj. hl. št./1. odděl. 1938.

19 Tamtéž.

toto řešení se ale nedostávalo zdrojů personálních, ani materiálních.

Na úrovni útvarů Skupiny 1 začala květnová krize prudce a velmi dramaticky. Ohniskem nepokojů se stala posádka pěšího pluku 46 v Chomutově. K prvním násilnostem došlo 19. května. Početná skupina členů Sude-toněmecké strany napadla několik vojáků zmíněného útvaru. Jeden z nich byl po zranění hlavy hospitalizován v místní nemocnici. Druhý den v podvečerních hodinách došlo k novému střetu.²⁰ Jen zasněžení věděli, že se na něj mužstvo pluku dobře připravilo. Trpělivost a vynucené přehlížení dlouhotrvajících urážek všeho českého již odmítalo dále snášet. Po smluveném srazu se příslušníci několika rot na vycházce vydali do středu města. Zde začali snímat německým provokatérům povětšinou zakázané nacistické symboly. Jejich očekávaný odpor se stal signálem k rázné akci. Radikální skupiny místních Němců zaskočila neočekávaná razance čs. vojáků, kteří 20. května po svém opláceli včerejší těžké zranění jednoho z nich. Policii a četnictvu se podařilo obnovit klid a pořádek až pozdě večer. V téže době se v ulicích města dvakrát střelelo pro výstrahu, když spojky Sude-toněmecké strany neuposlechly výzev vojenských hlídek k zastavení. Ti, které se podařilo zadržet, byli předáni bezpečnostním orgánům.²¹ Vážnost těchto srážek plyne z faktu, že šlo o první násilnosti mezi Němci a Čechy od tragických událostí ze 4. března 1919. V ten den němečtí nacionalisté v nedaleké Kadani vyprovokovali čs. vojenskou posádku ke střelbě. Té padly za oběť více než dvě desítky civilistů, mnozí další utrpěli zranění.²²

Z ryze vojensko-odborných hledisek úroveň mimořádných opatření v květnu 1938 poznamenal souběh metod aktivace systému zajištění hranic, jež do té doby nebyly prakticky vyzkoušeny. Zdá se však, že i jejich teoretické přípravy nebyly dokonale promyšleny tak, jak vyžadovaly zvýšené nároky obrany státu. U prvků, které existovaly již v míru, se nepochybně potvrdila schopnost rychle zaujmout příkázané úseky a s předem vybranými doplňky

ze záloh připravit hlavní obranné postavení k obraně alespoň v nejnútnejší míře. Hlavní cíl této první fáze spočíval v co možná nejrychlejší vytvoření spojitě palebné přehrady mezi objekty lehkého opevnění prvního sledu. U většiny mírových útvarů Skupiny 1 na 1. hlavním obranném postavení v Krušných horách se počítalo s tím, že poté, co aktivují obranu, budou zakrátko vystřídány pěšími pluky zajištění lehkého opevnění 151 a 152. Tato směna se měla týkat hraničářského praporu 1 a pěšího pluku 46. Po vystřídání by byly použity pro jiné úkoly.²³ V úseku hraničářského praporu 5 se s takovým opatřením nepočítalo, neboť tento útvar neobsazoval žádná lehká opevnění.²⁴ Na 2. hlavním obranném postavení byla situace jednodušší. Strážní prapory, jež byly dislokovány podél jeho linie, byly již v míru organizovány a materiálně dotovány tak, aby mohly zaujmout obranu v lehkém opevnění co nejrychleji. Do celého úseku zajištění hranic na 1. hlavním obranném postavení ale vstupoval ještě jeden činitel. Byla to Stráž obrany státu.²⁵ Její struktura, aktivovaná v podmínkách zajištění hranic, sestávala ze zpravodajského sledu, hotovostního sledu, sledu předních stráží, obranného sledu a sledu záloh. Hlavního obranného postavení se podle tehdejších plánů přímo týkal obranný sled. Jeho úkolem bylo vypomoci vojenským jednotkám, pokud nemohly vystačit v první fázi obsazení příkázaného úseku s mírovými počty, byť i zesílenými povolnými zálohami.²⁶

Z takto plánovaného způsobu obsazení hlavního obranného postavení vyplývá, že se jej měly zúčastnit tři kvalitativně rozdílné prvky. V první řadě to byly mírové jednotky se svými prezenčními počty. Dále zálohy, povolné buď jako doplňky mírových jednotek, nebo určené k postavení zcela nových útvarů, popřípadě použité jako tzv. vojenské posily Stráže obrany státu na zmíněném obranném sledu. Třetí reprezentovaly rezortní složky Stráže obrany státu, tedy příslušníci četnictva a v krajním případě i státní policie. Že muselo v tomto pojetí jít o hluboké rozdíly ve vojenské hodnotě mezi uvedenými

20 Historiografie tyto události již vícekrát popsala. Viz např. Ota HOLUB, *Rovnice řešená zradou*. Praha 1979, s. 17. V této práci jsou rekonstruovány i další incidenty květnové krize. K událostem v posádce Chomutov viz též Jindřich MAREK, *Pěší pluk 46 v roce 1938*. Památky – příroda – život Chomutovska (PPŽ) 1984, č. 3, s. 88–89.

21 Pozadí těchto srážek zasněženě zachytil A. RŮŽEK, *Důvěrný deník*, s. 35–37. Celkový přehled o událostech z 19. a 20. 5. 1938 v českém pohraničí, tak jak je zaznamenal čs. i zahraniční tisk, poskytuje tzv. Denní bulletin o tisku ze dne 22. a 23. 5. 1938 (neděle a pondělí), zpracovaný tiskovou službou 2. oddělení Presidiálního odboru MNO pod č. j. 24 706 pres./2. odděl. 1938 z 23. 5. 1938. Obsaženo ve VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32–1/9, č. j. 2500 Taj. – hl. št./1. odděl. 1938. Popsané incidenty nebyly jediné, k nimž došlo ve dnech 19. a 20. 5. 1938 na území republiky. Další větší střety mezi radikálními Němci a občany české národnosti se odehrály rovněž v Brně a v Moravské Ostravě. Viz např. VÚA–VHA, f. VS I, k. 123, složka Události do „O“ (ostrahy hranic), Přehled zpráv do 8 hodin dne 21. 5. 1938, zpracovaný pod č. j. 15 475/Dův. zprav. 1938 2. oddělením štábu Velitelství I. sboru 21. 5. 1938. Dokument zjevně vychází z Přehledu zpráv do 8 hodin ráno dne 20. 5. 1938, zpracovaného 2. oddělením Hlavního štábu, a doplňuje jej o události, k nimž došlo do časných ranních hodin 21. 5. 1938. Srov.: VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./2. odděl., k. 23 Doplnky II, inv. č. 481, Rozbor zpráv o německé armádě z 20.–25. 5. 1938. Zpracovala studijní skupina 2. odd. hl. št. čs. arm. v červnu 1938, sešit 20. květen, příloha 3.

22 Incidenty, vyprovokované sudetoněmeckými separatisty 4. 3. 1919 na řadě míst pohraničí českých zemí, souvisely s prvními volbami do rakouského parlamentu. Nacionalisticky motivované demonstrace vyjadřovaly protest, namířený proti čs. vládě, jež sudetským Němcům zakázala účast v těchto volbách. Události v Kadani na základě relevantních pramenů podrobně rekonstruovala Kateřina MERTOŮVÁ, *4. březen 1919 v Kadani*. Minulostí Západoečeského kraje 1992, sv. 28, s. 221–231. O širším kontextu a historickém pozadí národnostních vztahů na počátku existence Československé republiky viz zejména Jan KRÉN, *Konfliktní společnost. Češi a Němci 1780–1918*. Praha 1990.

23 Původní plány objasňuje relevantní svědectví plk. pěch. Jaroslava Volka. Viz VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./3. odděl., sign. 38–2/39, Hlášení hraničářského praporu 1, zpracované pod č. j. 187 Taj./1939 z 11. 2. 1939.

24 Dokladem je např. VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32–31/3–34, č. j. 9724 Taj./1. odděl. 1938, obsahující materiál Velitelství I. sboru č. j. 40 670/4. odděl. 1938 ze 4. 6. 1938 – Vyrovnání, resp. dodání potřeb materiálu pro „O“.

25 V úseku Skupiny 1 působily od roku 1936 prapory SOS Falknov nad Ohří, Kadaň a Most. V době mimořádných opatření v květnu 1938 u nich sloužilo dohromady 2508 členů SOS (974 Falknov n. O., 650 Kadaň, 884 Most), což bylo 22 % z 11 150 členů SOS, konajících službu u 12 praporů SOS v Zemi České. Z hlediska celé tehdejší SOS, kterou tvořilo 31 praporů, to bylo 9 % z úhrnného početního stavu SOS. Ten činil 27 710 mužů, kteří nastoupili za mimořádných opatření. O početním stavu SOS v květnu 1938 komplexně vypovídá NA, f. MV–SR, k. 5635, sign. 10–663–7–62, č. 43639/1938 Tajné, oddělení 14 Ministerstva vnitra z 27. 5. 1938, příloha A) Počty příslušníků stráže obrany státu za pohotovosti 20./V. 1938 – Republika Československá, příloha A.) Počty příslušníků stráže obrany státu za pohotovosti – Země Česká.

26 Podstatu plánovaného nasazení SOS na hlavním obranném postavení dobře objasňuje tzv. Rozkaz pro boj v pohraničí praporu stráže, dochovaný ve VÚA–VHA, f. SOS, materiály Praporu SOS Kadaň, č. j. 491 taj./38, obsahující citovaný rozkaz, zpracovaný jako příloha spisu Velitelství I. sboru č. j. 41 400/Taj. 3. odd. 1937.

prvky, je nasnadě. Zvláště když se vezme v úvahu, že přímo pro obsazení některých objektů lehkého opevnění, či pro doplnění jejich osádek, nebo pro nasazení ve volném terénu, měli být použiti příslušníci bezpečnostních sborů. Jejich vojenská hodnota byla pro tento účel diskutabilní, i když pro ně byly od roku 1937 organizovány vojenské výcvikové kurzy.²⁷

Je pochopitelné, že za popsaných podmínek se v praxi nejlépe osvědčily mírové útvary s doplňky. Mužstvo, jež náleželo k nejmladšímu ročníku záloh, se u všech útvarů Skupiny 1 plně osvědčilo a hladce splynulo s aktivními jednotkami. V praxi ovšem naprosto selhala naplánovaná směna mírových útvarů jednotkami zajištění lehkého opevnění. Příčina spočívala v tom, že po příchodu částí pěších pluků 151 a 152 na 1. hlavní obranné postavení se ukázalo, že jejich příslušníci mají ve skutečnosti velmi nízkou bojovou hodnotu. Aktivní jednotky proto musely být ponechány na místě. Oba pluky zajištění lehkého opevnění okamžitě zahájily intenzivní výcvik, a to přímo na hlavním obranném postavení. Za pozitivní lze považovat fakt, že tyto útvary byly z národnostního hlediska jednoduší. Tvořili je záložníci české národnosti z okolí sídel náhradních těles útvarů, které je stavěly. Jako nevýhoda se ale projevila skutečnost, že žádanou rychlost dosažení bojové pohotovosti omezoval nutný přesun záložníků k určeným náhradním tělesům. Tam byli odbaveni pro službu v poli a čekal je další přesun na 1. hlavní obranné postavení, vzdálené několik desítek kilometrů. Oba pluky nastoupily do postavení jako konsolidované celky. Obranu postupně doplňovaly jednotlivé rotý tak, jak byly vystrojeny a vyzbrojeny u náhradních těles.

Nevalná vojenská hodnota záložního mužstva nejstarších ročníků měla více příčin. Při jeho výběru byla určující relativně snadná dosažitelnost mobilizační stanice z bydliště. Výběr se proto nemohl omezovat jen na ty muže, kteří absolvovali prezenční službu u pěchoty. Do výběru tak byli zahrnuti i ti, kteří svá aktivní vojenská léta strávili i u jiných zbraní, ba dokonce někteří i u služeb. Vedle toho šlo o záložníky nejstarších ročníků. Většina z nich pozbyla vojenských návyků. Neznala obsluhu nejen standardních vzorů lehkých a těžkých kulometů, ale v řadě případů ani svých osobních zbraní. O vhodnosti těchto sil pro boj ve specifických podmínkách

FOTO: archiv Karla Stráky

Již v květnu 1938 bylo 1. hlavní obranné postavení Skupiny 1 dotováno prostředky přímé dělostřelecké podpory. Na snímku obsluha 7. baterie III. oddílu dělostřeleckého pluku 32 na palebných stanovištích u Chomutova. Baterie byla vyzbrojena 10cm lehkými houfnicemi vz. 14/19.

lehkého opevnění se dalo stěží hovořit. Chybějící dovednosti měly ještě hlubší příčiny. Mimořádná opatření vystavila negativní účet za první polovinu 30. let, kdy se z ekonomických důvodů omezovala pravidelná vojenská cvičení. Kvůli tomu se ztrácel přehled o kvalitě záloh. V neposlední řadě se projevila snaha a tendence Hlavního štábu dát přednost poměrně rychlému zaujetí obrany i za cenu nasazení objektivně nevalných sil.²⁸

Negativní zkušenosti byly zaznamenány i v případě velitelského sboru pěších pluků 151 a 152. Do klíčových funkcí byli určeni důstojníci ve výslužbě, a právě ti se neosvědčili. V rychle se vyvíjející situaci ztráceli přehled a projevovali obecně malou iniciativu. Tento neblahý jev nebyl zaznamenán jen u Skupiny 1.²⁹ Okolnostmi vynucené splynutí mírových útvarů s novými, postavenými ze záloh, ovlivnilo i charakter velení na 1. hlavním obranném postavení. V rámci pěchoty se nepřehlednou situaci dařilo postupně a s vypětím všech sil řešit, i když stále zůstávalo pochybné příslibení několika jednotek. Obranné úseky se musely po příchodu částí pluků zajištění lehkého opevnění organizovat nově od základů. Sestava se budovala improvizovaně od čáry hlavního odporu přes úseky jednotlivých čet a rot postupně do hloubky sestavy. Teprve až po týdnů bylo možné hovořit o stabilizované struktuře s ujednoceným velitelským aparátem. Až od té doby mohli velitelé jednotlivých úseků zajištění hranic s jistým přehledem a účinností disponovat podřízenými silami. Jako problematická se ale

27 Citovaný Rozkaz pro boj v pohraničí praporu stráže připouštěl, že pro nasazení v obranném sledu lze použít maximálně polovinu příslušníků četnictva ze stavu praporu SOS, aby nebyla ohrožena činnost bezpečnostní služby i jiných vojensky a vnitropoliticky důležitých opatření. Tamtéž. O výcvikových kurzech pro příslušníky SOS v úseku budoucí Skupiny 1, konkrétně u praporů SOS Kadaň a Most viz J. MAREK, *Jednotky SOS na Chomutovsku v roce 1938*. In: Mnichov 1938 2. Praha 1988, s. 100–101 a týž, *Prapor SOS Most 1936–1938*. In: Sborník Okresního archivu Most 1985. Z obecných hledisek blíže Radan Lášek, *Jednotka určení SOS*, díl 1. Praha 2006, s. 27–37. K problematice SOS nejnověji Radan LÁŠEK, *Jednotka určení SOS*, díl 1.–3. Praha 2006, 2007, 2008. Týž, *Velitelé praporů SOS*. Praha 2009. Z novějších prací k tématu viz též Jaroslav BENEŠ, *Stráž obrany státu 1936–1938*. Dvůr Králové nad Labem 2007.

28 VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./3. odděl., sign. 38–2/39, hlášení hraničářského praporu 1, zpracované pod č. j. 187 Taj./1939 z 11. 2. 1939. Srov. k tomu VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32 31/3 42, č. j. 2666 Mob. – hl. št./1. odděl. – zpráva o prohlídce útvarů Velitelství 1. skupiny, vykonané ministrem národní obrany 23. 5. 1938 (zpracoval pplk.gšt. Melichárek). VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32-31/3-23, č. j. 2593/Taj. hl. št./1. odděl., obsahující spis Velitelství I. sboru č. j. 1014/1. odděl. z 25. 5. 1938 – Počty ZLO jednotek – předložení.

29 VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32 31/3 42, č. j. 2666 Mob. – hl. št./1. odděl. – zpráva o prohlídce útvarů Velitelství 2. divize, vykonané ministrem národní obrany ve dnech 28. a 29. 5. 1938 (zpracoval pplk.gšt. Melichárek).

projevila spolupráce s dělostřelectvem. Plán ostrahové sestavy dělostřelectva nepočítal s nástupem pluků zajištění lehkého opevnění do úseků mírových útvarů. Nebyla to vina dělostřelců. Nikdo je neinformoval o tom, že v plánované sestavě pěchoty dochází ke změnám. Zprávy o tom neobdrželi ani tehdy, když důstojníci dělostřeleckého pluku 2 prováděli v lednu a v dubnu 1938 taktický průzkum v místech určení na 1. hlavním obranném postavení. Velitelé dělostřelectva proto teprve při ostraze hranic zjišťovali, že sestava se zásadně liší od plánů. Museli proto znovu zorganizovat či přizpůsobit systém pozorování a spojení s pěchotou. Při tom bylo zjištěno, že velitelé pěších rot, čet i jednotlivých objektů lehkého opevnění neznali přední okraj palebné přehrad. Tento údaj byl jedním z nejdůležitějších dat pro účinnou dělostřeleckou podporu pěchoty. Dělostřelci museli vše zjišťovat na místě. Zmatek v obranné sestavě mohl mít v případě bojového tlaku nepřítele tragické následky pro prvky Stráže obrany státu. Kvůli změně sestavy pěchoty nebyl zprvu vyřešen styk předních sledů stráže s pěchotou a dělostřelectvem pro případ ústupu od hranic. Tento manévřer byl složitý i s těmi nejlepě připravenými plány. Na počátku květnové pohotovosti ale hrozilo, a to až do vyřešení vzájemného styku, že vlastní dělostřelecká palba postihne i ustupující příslušníky stráže. Náprava nastala až 26. května, kdy byla na krušohorském hřebenu stanovena místa, odkud by Stráž obrany státu dala vystřelením raket signál, že nepřítel překonal státní hranice a že pod jeho tlakem ustupuje na 1. hlavní obranné postavení armády. Na dělostřeleckých pozorovatelnách byly kvůli tomu zřízeny zvláštní skupiny, jež měly za úkol nepřetržitě sledovat smluvené lokality.³⁰

Přes uvedené problémy květnovou pohotovost charakterizovala rychlost. Reakční schopnost na vyhlášení pohotovosti je nutné diferencovat na mírové vojenské a bezpečnostní prvky a na časové lhůty postavení nových útvarů. Mírové jednotky dostaly rozkaz k zaujetí obrany na hlavním obranném postavení o půlnoci 20. května. V pásmu Skupiny 1 rozkaz nejrychleji splnily prapory Stráže obrany státu a strážní prapory na 2. hlavním obranném postavení. Ostrahové oddíly mírových jednotek pěchoty dokončily obsazení 1. hlavního obranného postavení nejdéle do sedmé hodiny ranní. V případě náhradních těles pěchoty dokonce rozkaz k zahájení výstavby zvláštních jednotek předstihl doručení

aktivačního hesla Zborov. Během časných ranních hodin byly rozeslány nebo rozvezeny povolávací lístky pro vybrané záložníky. Jako první byli vyrozuměni důstojníci v záloze a ve výslužbě. Povolání muži přicházeli postupně v následujících dnech.³¹

Palebnou podporu pěchotě Skupiny 1 měly poskytovat čtyři dělostřelecké oddíly (hipomobilní) s celkem osmi houfnicovými bateriemi. Lehké dělostřelecké oddíly II./32. a III./32. byly vyzbrojeny 10cm lehkými houfnicemi vz. 14/19. Hrubé dělostřelecké oddíly II./131. a III./131. disponovaly 15cm hrubými houfnicemi vz. 14/16. Dělostřelci byli připraveni k přesunu do míst určení za 4–5 hodin po obdržení rozkazu, jímž se zahajovaly přípravy k odjezdu do pole. Do příkázaného úseku se přepravovali po železnici z mírových posádek na Plzeňsku (oddíly II./32. a III./32.) a v Českých Budějovicích (oddíly II./131. a III./131.). Vlakové soupravy se pro ně podařilo většinou přistavit včas. Nedostatek vagonů zpozdil jen odjezd oddílu III./32. ze Stříbra, přestože stál připraven v odjezdové stanici již od časných ranních hodin 21. května. Určeného prostoru sice dosáhl ještě téhož dne, ale úplnou pohotovost mohl hlásit až 22. května odpoledne. Dělostřelecký oddíl II./32. dosáhl díky hladké přepravě pohotovosti o den dříve. Všechny části lehkého dělostřelectva dokončily nástup do obranného postavení v 19 hodin 21. května, hrubé dělostřelectvo až druhý den. Další kritérium spočívalo v době dosažení pohotovosti k palbě. Nejrychleji tak učinil oddíl II./32., a to již ve 20 hod. 21. května. Většina ostatních jednotek byla připravena k palbě během dopoledne 22. května. Střeliva a dalších materiálních náležitostí měly dostatek.³²

Materiální přípravy se podařilo do vyhlášení mimořádných opatření vykonat do té míry, že útvarům byl dodán dostatek výzbroje pro aktivování lehkého opevnění. Skupina 1 měla k dispozici 728 organických lehkých a těžkých kulometů, jimiž útvary disponovaly již v míru. Kromě toho jí přidělili 1192 tzv. nadpočetných kulometů obou vzorů. Celkem tedy nasadila 1920 kulometů. Šlo o více než třetinu (39 %) všech lehkých a těžkých kulometů pěchoty v obvodu Velitelství I. sboru, resp. Hraničního pásma XI. Útvary pod jeho pravomocí dostaly celkem 4984 kulometů, a to jak mírového stavu, tak i z nadpočetných zásob. 1604 zbraní, tj. 32 % z uvedeného množství, využíval Zástupce posádkového velitele Velké Prahy. Mobilizačně zabezpečoval Velitelství okrsku Praha. Velitelství 32. hraniční oblasti mělo

30 O potížích splnutí mírových útvarů s útvary ZLO vypovídá VÚA–VHA, f. VS I, k. 175, telegram Velitelství 1. skupiny pro Velitelství Hraničního pásma XI, doručení ve 20.25 hod. 23. 5. 1938. Problémy spolupráce pěchoty s dělostřelectvem objasňuje VÚA–VHA, f. VS I, k. 146, č. j. 55 142/Taj. děl. 1938 ze 4. 8. 1938 – Poznatky při mimořádném cvičení a zvláště přiložené hlášení velitele III./2. oddílu mjř.děl. Františka Vrečka, zpracované pod č. j. 133/taj. 1938 z 2. 7. 1938 – Poznatky z „O“ – předložení. Zde obsažené údaje souhlasí též s pozdějším hlášením, dochovaným ve VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./3. odděl., sign. 38–2/39, hlášení pplk.děl. F. Vrečka, velitele III./32. oddílu z 3. 12. 1938, obsažené v č. j. 4740/taj. 1939 z 31. 1. 1939 – hlášení dělostřeleckého pluku 2. Shodné zkušenosti, jaké zaznamenala Skupina 1 s organizací velení, se projevily též např. u Hraniční oblasti 32. Viz VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./3. odděl., sign. 38–2/39, hlášení Velitelství 2. divize č. j. 4099/taj. oper. 1939 ze 14. 2. 1939, oddíl 3. Jak se osvědčila organizace HO 32, část Za mimořádných opatření v květnu.

31 Konkrétní časové údaje se dochovaly ve VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32 31/3 42, č. j. 2666 Mob. – hl. št./1. odděl. – zpráva o prohlídce útvarů Velitelství 1. skupiny, vykonané ministrem národní obrany 23. 5. 1938 (zpracoval pplk.gšt. Melichárek). O pohotovosti jednotek SOS vypovídá VÚA–VHA, f. SOS, materiály Praporu SOS Kadaň, č. j. 414 taj./38 z 22. 7. 1938 – Hlášení poznatků a zkušeností získaných při provádění „O“; shodný fond, materiály Praporu SOS Most, č. j. 494 taj./38 z 21. 6. 1938 – Hlášení poznatků a zkušeností získaných při provádění pohotovosti praporu stráže obrany státu. Viz též NA, f. MV–SR, k. 5635, sign. 10-663-7-61, hlášení OÚ Falknov nad Ohří, č. j. 1268 pres./1938 z 1. 8. 1938 – SOS. Souhrnná zpráva o pohotovosti, hlášení OÚ Kadaň, č. j. 1844 pres./1938 z 5. 8. 1938 – SOS. Souhrnná zpráva o pohotovosti, hlášení OÚ Most č. j. 1386 pres./1938 ze 3. 8. 1938 – SOS. Souhrnná zpráva o pohotovosti.

32 VÚA–VHA, f. VS I, k. 146, č. j. 55 142/Taj. děl. 1938 ze 4. 8. 1938 – Poznatky při mimořádném cvičení. Připravenost k palbě dosahovaly dělostřelecké jednotky Skupiny 1 v následujících časech. II./32. lehký dělostřelecký oddíl (houfnicový) – baterie 4./32. ve 20.00 hod. 21. 5., baterie 5./32. v 19.00 hod. téhož dne; III./32. lehký dělostřelecký oddíl (houfnicový) – baterie 7./32. v 17.00 hod. 22. 5., baterie 8./32. v 04.30 hod. téhož dne; II./131. hrubý dělostřelecký oddíl (houfnicový) – baterie 4./131. v 06.30 hod. 22. 5., baterie 5./131. v 11.00 hod. téhož dne; III./131. hrubý dělostřelecký oddíl (houfnicový) – baterie 7./131. v 10.00 hod. 22. 5. a baterie 8./131. v 13.00 hod. téhož dne (tamtéž). Srov. k tomu VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32 31/3 42, č. j. 2666 Mob. – hl. št./1. odděl. – zpráva o prohlídce útvarů Velitelství 1. skupiny.

FOTO: archiv Karla Štraky

Zvláštní terénní útvar na snímku je maskovaná polní pozorovatelna velitele 7. baterie III. oddílu dělostřeleckého pluku 32 Skupiny 1. Vybudována byla na počátku květnových mimořádných opatření na 1. hlavním obranném postavení Skupiny 1. Nacházela se přímo mezi objekty lehkého opevnění v úseku II. praporu pěšího pluku 46, respektive IV. praporu pěšího pluku 151, u obce Krásná Lípa severně Chomutova. Byl to důležitý uzávěr na významné státní silnici od státních hranic. Uprostřed je patrný čelní obdélníkový otvor, jenž dostačoval pro pozorování polním kukátkem.

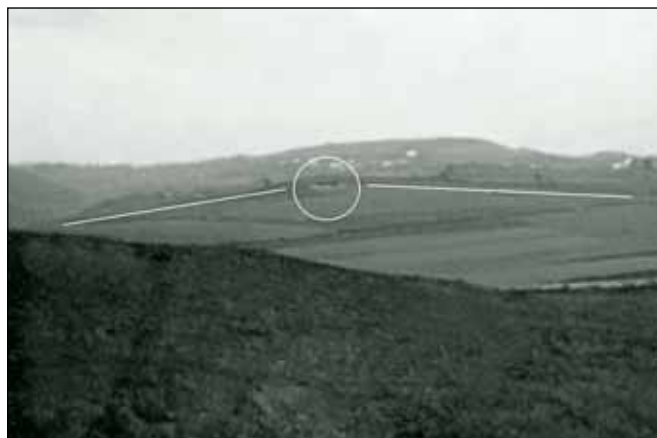

FOTO: archiv Karla Štraky

Tento snímek poskytuje jedinečnou představu o vizuálním vjemu, jaký se nabízel veliteli 7. baterie III. oddílu dělostřeleckého pluku 32 Skupiny 1 z jeho polní pozorovatelny v květnu 1938. Pro řízení dělostřeleckých paleb byl podstatný především přední okraj palebné přehrady lehkých objektů na 1. hlavním obranném postavení. Ten se nacházel na horizontu mírně nad bílými čarami, které vyznačují směry bočních paleb lehkého objektu, jenž je označen bílou kružnicí.

FOTO: VÚA-VHA

Jeden ze dvou 3,7cm kanonů vz. 37 proti útočné vzbě, jimiž byl v květnu 1938 vyzbrojen hraničářský prapor 1 „České družiny“. Snímek vznikl v době mimořádných opatření na 1. hlavním obranném postavení Skupiny 1 u Biliny v severních Čechách. Celá Skupina 1 se v té době potýkala s nedostačujícím množstvím aktivních prostředků obrany proti útočné vzbě.

na útvarech 985 kulometů, tj. 20 %. Hraniční oblast 31 obdržela 475 zbraní, tj. 10 %. Z prezentovaných údajů plyne, že Skupinu 1 a také Velitelství okrsku Praha lze chápat z širších operačních hledisek jako celek určený k obraně přístupů k hlavnímu městu ze saského směru. Tato skutečnost se projevila tím, že obrana zde byla dotována více než dvěma třetinami kulometů, kterými disponovalo Velitelství Hraničního pásma XI.³³

FOTO: VHU

Členská legitimace Svazu československého důstojnictva. Vlastnil ji por.let. (plk. in memoriam) Josef Decastello (24. června 1910–3. června 1940), v květnu 1938 příslušník letky 11, která plnila pozorovací úkoly pro štáb Skupiny 1. Po okupaci českých zemí v březnu 1939 odešel do zahraničí. Dostal se do Francie, kde létal u Groupe de Chasse I/8. V boji sestřelil jeden nepřátelský letoun. Nešťastnou náhodou se stal obětí palby francouzského protiletadlového dělostřelectva. Vyznamenán byl československým Válečným křížem a francouzským Válečným křížem.

Dotace pěchotním střelivem plně odpovídala plánu. Pokud se vyskytly jisté nedostatky u jiných druhů osobní výzbroje či výstroje, nebyly způsobeny povětšinou jejich nedostatkem. Některé útvary vykazovaly přebytky, jiné naopak nedostatky. Ještě v době trvající pohotovosti ale Velitelství I. sboru učinilo taková opatření, aby ihned po skončení ostrahy hranic došlo k nápravě. I poté se ale usilovně pracovalo na odstranění nedostatků veškerého

33 VÚA-VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32-31/3-34, č. j. 9724 Taj./1. odděl. 1938, obsahují statistický materiál Velitelství I. sboru č. j. 40 670/4. odděl. 1938 ze 4. 6. 1938 – Vyrovnání, resp. dodání potřebného materiálu pro „O“. Příloha č. I – Souhrnný přehled potřeby a úhrady kulometů u jednotek I. sboru ke dni 1. 5. 1938. Zmiňované počty kulometů, přidělených útvarům I. sboru, nebyly konečné. Z revize, kterou jeho štáb uskutečnil v době mimořádných opatření, vyplynulo, že se nedostatek zbraní projevilo v útvarů Hraniční oblasti 31 a ve zbrojních zásobách, jimiž disponoval Zástupce posádkového velitele Velké Prahy. Úhrnem oba subjekty postrádaly 282 lehkých a těžkých kulometů. Ostatní vyšší jednotky I. sboru provedly postupně vnitřní přerozdělení zbraní, aby vyrovnaly zjištěné přebytky a schodky (tamtéž, příloha č. III – Souhrnný přehled spotřeby, úhrady a nedostatku kulometů u jednotek I. sboru od 15. 6. 1938).

druhu. Nejslabší článek reprezentovala obrana proti útočné vozbě. Na celém 1. hlavním obranném postavení Skupiny 1 bylo nasazeno pouhých 10 kanonů proti útočné vozbě (KPÚV). Mírovým útvarům musela vypomoci kanonová rota 77 od Hraničního pásma XI, která dodala 4 kanony z uvedeného počtu. V nejhorších nesnázích se při vyhlášení pohotovosti ocitl hraničářský prapor 1. Kanonová četa zaujímalu obranu bez jediného granátu. Chybějící munice byla dovezena až dodatečně. Úprava terénu v tankových prostorech se prováděla jen improvizovanými prostředky. Významné komunikační body a jiná důležitá zařízení v pohraničním prostoru byla již na počátku pohotovosti ženijně zabezpečena pomocí překážek či strážných náloží. Útvary na hlavním obranném postavení ale postrádaly dostatek překážkového materiálu, a to jak proti útočné vozbě, tak proti pěchotě.³⁴

V nejhorších materiálních nesnázích se ocitla Stráž obrany státu. Nebylo výjimkou, že její příslušníci obdrželi plynové masky bez textilních brašen či plechových pouzder. Je nasnadě, že v náročných klimatických podmínkách pohraničních hor tato choulostivá část výzbroje snadno ztrácela ochrannou funkci. Mnohým z nich scházely ocelové přílby, stanové dílce a příkrývky. Nedošávala se jim i výzbroj. Mužstvo stráže, jež v obranném sledu doplňovalo osádky lehkých objektů nebo tvořilo ohniska odporu ve volném terénu, počítávalo velmi negativně, že na jednu takto určenou skupinu vychází kromě lehkého kulometu pouze jediná puška a jedna pistole. Někteří členové vojenských posil kvůli tomu dokonce konali službu v poli bez osobní zbraně. Vedle řádně vyzbrojených a vystrojených příslušníků vojenských jednotek se cítili trapně a připadali si opomenuti.³⁵

Výjimečnost situace umocnila ztráty na životech a zranění v řadách jednotek Skupiny 1. Již 22. května utrpěli těžká zranění čet. Oldřich Pospíšil a des. Josef Burger. K neštěstí došlo při kladení nálože v úseku pěšího pluku 46.³⁶ Následující den byl poznamenán tragédií. U obce Pleil (dnes Černý Potok) nedaleko Vejprtu v Krušných horách se zřítíl letoun Š-328.80 pozorovací letky 11. Polní pozorovatel ppor. v zál. Alexander Souhrada a polní pilot svob. Rudolf Ribola na místě zahynuli. Příčinou byla patrně ztráta pilotova pocitu stability v mlze. Osádka konala letem v blízkosti státních hranic průzkum vojenské situace v Sasku v prostoru mezi Ostrovem nad Ohří a Chomutovem.³⁷ Ani další den, i když jej nepoznamenaly žádné ztráty, neuplynul v klidu. Krátce před 23. hodinou byl na 1. hlavním obranném postavení vyhlášen poplach a nařízena zvýšená ostražitost. Příčina tkvěla ve zprávách, které ohlašovaly nástup německé armády. Záhy se vše vysvětlilo. Šlo o incident, při němž menší německý vojenský oddíl ztratil v horském terénu orientaci a přešel státní hranice na čs. území.³⁸

Nejsložitější problém přerodu Skupiny „O“ na Skupinu 1 spočíval ve vyřešení otázky služeb. Mimořádná opatření zasáhla do této věci za situace, kdy platil plán mobilizačního rozvíjení, jenž pokládal Skupinu „O“ za dílčí velitelství Hraniční oblasti 32. Nebyl ještě přizpůsoben změně situace po ustavení Skupiny 1. Počítal s tím, že Velitelství Skupiny „O“ budou podléhat všechny útvary služeb Hraniční oblasti 32, umístěné v jeho operačním pásmu. S počátkem ostraha hranic a od momentu, kdy Skupina 1 působila jako samostatná vyšší jednotka, se v plné síle projevoval fakt, že původní divizní komplet služeb Hraniční oblasti 32 kapacitně nedostačoval. Ani nemohl, neboť jeho výkonnost odpovídala potřebám jedné vyšší jednotky zajištění hranic na stupni divize, nikoliv dvěma. Jak se však zdá, neodpovídala by ani nárokům dosavadní Hraniční oblasti 32 se Skupinou „O“ jako vnitřním taktickým velitelstvím. V praxi se prokázalo, že tato stránka byla podceněna a náprava se uskutečňovala za výjimečných okolností. Původně se plánovalo, že do operačního prostoru Skupiny „O“ se přesune polovina divizní zdravotnické roty 32 s polovinou zdravotnické automobilní čety 32. Na místě určení v Podbořanech měla zřídit divizní obvaziště 2. Produkci a rozvoz masa by zajišťovaly polní jatky 32. Zásobovaly by Hraniční oblast 32 se Skupinou „O“, ale i Velitelství okrsku Plzeň-Nýřany. Z oboru služby silniční dopravy plán dirigoval do prostoru Skupiny „O“ též autobusovou kolonu 2. Podle něj měla být vyslána do Loun, odkud by se podle potřeby zapojovala do přesunu jednotek.³⁹

Již krátká praxe mimořádných opatření prokázala, že splnění plánu přesahuje možnosti původní organizace služeb. Velitel Hraniční oblasti 32 proto zaslal již 23. května 1938 nedlouho po poledni na Velitelství Hraničního pásma XI naléhavý telegram. Po dvou dnech ostrého nástupu konstatoval, že pokud by měl popsany plán opravdu splnit, zbyla by jeho hraniční oblasti ze zdravotnické roty 32 prakticky jen část zdravotnických automobilů. Vše ostatní by musel postoupit Skupině „O“, v té době již Skupině 1. Nejblíže mu byla po ruce zdravotnická automobilní četa 202. Doplnit svůj stav s její pomocí ale nemohl, neboť jí podle plánu disponovalo Velitelství okrsku Plzeň-Nýřany. Urgentně též poukázal na skutečnost, že výrobní a přepravní kapacita polních jatek 32 byla dimenzována na jednu hraniční oblast. Tu, Skupinu 1 i Velitelství okrsku Plzeň-Nýřany, jež na ně bylo rovněž odkázáno, jednoduše nemohly stačit zásobovat. Urgentně prosil velitele Hraničního pásma XI, aby nemusel svou zdravotnickou rotu 32 oslabovat dělením a aby Skupina 1 dostala svou zvláštní divizní zdravotnickou rotu, resp. zdravotnickou automobilní četou. Usiloval o to, aby mu zdravotnická rota 32 zůstala celá. Zároveň prosil svého nadřízeného velitele,

34 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 40 701 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 z 23. 5. 1938 – Materiální situační hlášení z 05.00 hod. dne 23. 5., část Skupina 1. VÚA-VHA, f. MNO – hl. št./3. odděl., sign. 38-2/39, hlášení hraničářského praporu 1, zpracované pod č. j. 187 Taj./1939 z 11. 2. 1939.

35 VÚA-VHA, f. SOS, materiály Praporu SOS Kadaň, č. j. 414 taj./38 z 22. 7. 1938 – Hlášení poznatků a zkušeností získaných při provádění „O“; shodný fond, materiály Praporu SOS Most, č. j. 494 taj./38 z 21. 6. 1938 – Hlášení poznatků a zkušeností získaných při provádění pohotovosti praporu stráže obrany státu. Souhlasně k tomu viz NA, f. MV-SR, k. 5635, sign. 10-663-7-61, hlášení OÚ Falknov nad Ohří, č. j. 1268 pres./1938 z 1. 8. 1938 – SOS. Souhrnná zpráva o pohotovosti, hlášení OÚ Kadaň, č. j. 1844 pres./1938 z 5. 8. 1938 – SOS. Souhrnná zpráva o pohotovosti, hlášení OÚ Most č. j. 1386 pres./1938 ze 3. 8. 1938 – SOS. Souhrnná zpráva o pohotovosti.

36 J. MAREK, *Pěší pluk 46 v roce 1938*, s. 89.

37 Tuto tragédii poprvé rekonstruoval týž, *Havárie pozorovacího letounu Letov Š-328.80 u Vejprtu*. PPŽ 1988, č. 1, s. 10–13. Oba zahynulé letce nejnověji připomněl Jiří PLACHÝ, *Nástin personálních ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939*. Praha 2009, s. 48–49, 141.

38 VÚA-VHA, f. VS I, k. 146, č. j. 55 142/Taj. děl. 1938 ze 4. 8. 1938 – Poznátky při mimořádném cvičení. A. RŮŽEK, *Důvěrný deník rotmistra pěšího pluku 46*, s. 39.

39 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 4091 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 z 24. 5. 1938 – Útvary služeb skupiny Ohře. Srov. k tomu telegram Velitelství Hraniční oblasti 32 pro Velitelství Hraničního pásma XI z 23. 5. 1938, uložený pod uvedeným číslem jednacím.

Podřadové číslo letu	Datum letoun - typ a číslo	S kým let vykonán pilot pozorovatel (střelec)	Účel letu a jeho provedení	Doba letu Převodem	Potvrzení velitele jednotky a niž lety vykonány
1534 441	19-V J 328-126	pro B. Hradec	letu - Nepoužit Použit Hradec	16:10 17:27 77'	674 ^h 28'
1535	21-V J 328-126	let Roudnice	přilet Písek Juni 1.100	14:50 15:15 25'	
1536	24-V J 311-260	let Roudnice	Přilet Juni Louny 1.1000	12:50 12:57 25'	
1537	24-V J 311-260	let Roudnice	přilet Louny Juni 1.100	13:30 13:55 25'	
1538	5.27-V E-39-15	pro C. Hradec	ovčák stánek autobus 1.1000	14:10 14:06 6'	
1539	27-V E-39-15	moar. Introda	" " 600	15:55 16:12 17'	
1540	27-V E-39-15	moar. Chlár	" " 1.1000	17:15 17:25 10'	
1541	27-15 E-19-15	moar. Chlár	" " 1.1000	14:06 14:08 2'	
Celkem				656 ^h 38'	

Podřadové číslo letu	Datum letoun - typ a číslo	S kým let vykonán pilot pozorovatel (střelec)	Účel letu a jeho provedení	Doba letu Převodem	Potvrzení velitele jednotky a niž lety vykonány
1542	1-11 J 311-42	moar. Hraupl	Spirály 1.1000	9:28 9:55 2'	
1543	1-11 J 311-42	moar. Hraupl	" " 1.1000	9:25 9:30 5'	
1544	1-11 E-39-15	moar. Hraupl	přilet Juni Písek 1.1000	14:02 14:25 15'	
1545	1-11 E-39-15	moar. Hraupl	Juni Písek 1.1000	14:35 15:15 25'	
1546	1-11 J 311-42	moar. Hraupl	foto pásmo jetřivost 1.1000	16:05 17:20 45'	
1547	2-11 J 328-229	moar. Čarov	Radiis moar. Hraupl 1.1000	12:55 14:15 20'	
1548	2-11 -219	moar. Kolusky	" " 1.1000	14:35 14:45 10'	
1549	2-11 -219	moar. Šipka	" " 1.1000	14:55 15:08 16'	
Celkem				662 ^h 45'	

Záznamy z unikátně dochovaného Zápisníku letů por.let. Josefa Decastella z roku 1938. Zobrazené stránky poskytují představu o nasazení konkrétního člena létajícího personálu letky 11 v prvních dnech mimořádných vojenských opatření v květnu 1938. Letka byla v té době podřízena Velitelství 1. skupiny.

aby Skupina 1 dostala polní jatky, produkující výlučně pro ni. Tázal se rovněž, zda Skupině 1 zůstane autobusová kolona 2. Výkon ostatních služeb podle jeho mínění zatím dostačoval i pro předimenzovanou sestavu.⁴⁰

Výjimečné poměry přiměly velitele Hraničního pásma XI neprodleně konat. O své vůli mohl o tak zásadních zásadách rozhodovat jen do jisté míry. V mezích svých možností se pokusil o zlepšení. Z útvarů služeb, jež byly přímo podřízeny Velitelství Hraničního pásma XI, vyčlenil některé pro Skupinu 1. Tím ale zbavil Velitelství I. sboru, respektive Velitelství Hraničního pásma XI, možnosti posílit jiné vyšší jednotky, které mu podléhaly. Druhý den po obdržení zmíněného telegramu, tj. 24. května, se obrátil na 1. a 4. oddělení Hlavního štábu s prosbou, aby Skupina 1 byla pro mimořádná pohotovostní a mobilizační opatření vybavena svými organickými útvary služeb. Za příklad si vzal hraniční oblasti 31 a 32, jež mu také podléhaly. Svou prosbu odůvodnil skutečností, že Skupina 1 je silou a počtem jednotek rovnocenná ostatním hraničním oblastem. Podobně jako ony byla zasazena na široké frontě. Lišila se však tím, že se v jejím operačním prostoru nacházela obrana členěná do hloubky na dvou

předem vybudovaných obranných pásmech. Pokud by to nebylo možné takto provést kvůli nedostatku mobilizovaných útvarů služeb v dispoziční zásobě MNO, prosil Hlavní štáb, aby Skupina 1 dostala alespoň divizní zdravotnickou rotu se zdravotnickou automobilní četou a polní jatky. Ostatní útvary mohl přidělit ze služeb, jež byly přímo podřízeny Velitelství hraničního pásma XI.⁴¹

Odpověď následovala rychle. S pověřením od Velitelství Hraničního pásma XI věc osobně projednal na Hlavním štábu škpt.gšt. Tokan. Závěry, které s sebou přivezl zpět, se rozesílaly na velitelství Hraniční oblasti 32 a Skupiny 1 v 15.00 hod. 24. května, to znamená den po obdržení urgentního telegramu od velitele Hraniční oblasti 32. Z rozhodnutí Hlavního štábu byly pro Skupinu 1 skutečně služby sestaveny. Změny vyjádřil přípravný rozkaz z téhož dne. Nešlo se přitom ale vyhnout dělení části původního divizního kompletu Hraniční oblasti 32, jak se ho obával její velitel.⁴² Služby Skupiny 1 pocházely ze tří zdrojů. Nejvíce z nich předala Hraniční oblast 32, část pocházela od Velitelství okrsku Plzeň-Nýřany a zbytek doplnilo ze svého složení Velitelství Hraničního pásma XI. Prosbám velitele Hraniční oblasti 32 bylo vyhověno

40 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 4091 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 z 24. 5. 1938 – telegram Velitelství Hraniční oblasti 32 pro Velitelství Hraničního pásma XI z 23. 5. 1938.

41 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 4091 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 z 24. 5. 1938 – Útvary služeb skupiny Ohře – přidělení.

42 Dělení divizního kompletu služeb mezi dvě vyšší jednotky na stupni divize svědčí o vysoké míře improvizace. O takové krajní metodě se nijak nezmiňoval, ani jej nepřímo nenaznačoval, předpis o hlavních zásadách organizace a použití služeb. Srov. Služební knihy branné moci (SKBM), G-III-1 Služby v poli (zpracovalo MNO – hl. št./4. odděl.), vydáno tiskem 1935.

jen zčásti. Půlit musel pěší muniční kolonu 32⁴³, intendantní park 32⁴⁴ a nákladní autokolonu 324. Odevzdal též část lehké dělostřelecké muniční kolony 32⁴⁵, četu dělostřelecké pracovní roty 32 a část zdravotnické roty 32⁴⁶ v rozsahu prostředků pro zřízení a činnost jednoho divizního obvaziště. Velitelství okrsku Plzeň-Nýřany Skupině 1 postoupilo všechny služby, tedy zdravotnickou automobilní četu 202, nákladní autokolonu 191, polní poštu 63. Odebrán mu byl ještě oddíl polních četníků. Velitelství Hraničního pásma XI přispělo veterinární ambulancí 43⁴⁷, polními jatkami 61⁴⁸ a vozatajskými kolonami 85 a 86.⁴⁹

Skupinu 1 dotovali vyjmenovanými komponenty za značnou cenu. Hraniční pásmo XI přišlo o možnost podpořit službami eventuálně jiné podřízené vyšší jednotky, jak na to upozorňoval jeho velitel 24. května. Část jeho dispozičních zásobovacích kapacit se nejnovějším rozhodnutím natrvalo fixovala na Skupinu 1. Velitelství okrsku Plzeň-Nýřany bylo služeb zbaveno úplně. Navíc přišlo o oddíl polních četníků. To jen potvrdilo skutečnost, že ztratilo význam vyššího velitelství, jež mu přikládá původní plán. Také štáb Velitelství 32. hraniční oblasti se musel smířit s odloučením součástí svých služeb ve prospěch souseda na pravém křídle. V oblasti služeb Skupiny 1 to nebyly poslední změny. Popsanými improvizacemi se podařilo alespoň do jisté míry řešit neudržitelnost slabého týlového zabezpečení Skupiny 1. Určené útvary přecházely do podřízenosti jejího velitelství postupně během následujících dnů.⁵⁰

Nedostatečně řešený problém vazby Skupiny 1 na služby jiných vyšších jednotek vysvítá z válečného složení Velitelství 1. skupiny. Začátek jeho platnosti Hlavní štáb stanovil k 1. červenci 1938. Vlastní služby Skupiny 1 jsou zde zastoupeny velmi spoře, a to pouze zdravotnickou automobilní četou 202, polní poštu 63 a polovinou nákladní automobilní kolony 191. Za vlastní ve smyslu trvalého zakotvení ve válečném složení je bylo možné považovat vzhledem k tomu, že pocházely z dřívější sestavy Velitelství okrsku Plzeň-Nýřany. To již napříště nemělo

mobilizovat jako vyšší velitelství polní armády. Všechny další služby musely dodat v případě nových pohotovostních opatření či mobilizace Hraniční oblast 32 a Hraniční pásmo XI. Vyplyvalo to z rozhodnutí 4. oddělení Hlavního štábu. Z něj je patrné, do jak vysoké míry Skupina 1 závisela na týlech jiných vyšších jednotek.⁵¹

Pokud se dosud hovořilo o problematice služeb, měli zainteresovaní vyšší velitelé na mysli jejich výkon za války. V ní by se citelně projevil nevyřešené nebo problematicky řešené deficity. Květnová ostraha hranic se uskutečňovala v mírových podmínkách, které protivník nenarušoval aktivní bojovou činností. Naskytá se zde otázka, zda se již v těchto poměrech mohly projevit komplikace, způsobené nejnovějšími zásahy do organizace služeb. Hledání odpovědi se nemůže omezovat pouze na vlastní Skupinu 1. Je nutné uvažovat v mezích celého Hraničního pásma XI. Problém se dotýkal jak jeho samého, tak i podřízených vyšších jednotek. Především Hraniční oblasti 32, Skupiny 1, Velitelství okrsku Plzeň-Nýřany v prvním sledu, ale v jistých ohledech i druholedového Velitelství okrsku Praha.

V oblasti zbrojní služby se díky předcházející intenzivní přípravě potvrdil převážně dostatečný rozsah zásob, jimiž disponovaly útvary i předsunuté sklady. Ty se začaly zřizovat po vyhlášení ostraha hranic poblíž hlavního obranného postavení. Přísun zásob probíhal hladce a nerušeně. Pociťoval se však nedostatek raket do raketových pistolí. Co bylo v tomto oboru týlového zabezpečení nejzávažnější, byl prozatím příliš nízký přiděl pancéřových granátů ráže 37 mm pro kanony proti útočné vozbě. Na zbraň mohlo být útvarům vydáno jen 36 kusů, i když všeobecně požadovaly více. Situace u obou druhů munice závisela na dodávkách, které zabezpečovalo MNO.⁵²

V oboru intendantní služby se podle instrukcí Velitelství Hraničního pásma XI kladl zvláštní důraz na maximální využití místních zdrojů.⁵³ Drobný proviant se nakupoval volně za hotové. Maso a chléb denně dodávali takzvaní arendátoři. Šlo o řezníky a pekaře, kteří prodávali své produkty

43 Pěší muniční kolony měly obecně za úkol zásobovat útvary pěchoty municí, minami do minometů a granáty do kanonů proti útočné vozbě. Kolony zřizovaly na vhodně zvolených místech výdejny s plně naloženými muničními vozy. Požadovalo se, aby tato stanoviště byla kryta proti leteckému pozorování a aby ležela mimo přímý dosah palby nepřítele. Z vozů pěších muničních kolon se munice překládala na trény vojskových těles a ty ji dopravovaly na hlavní obranné postavení. Jakmile došlo k vyprázdnění vozů pěších muničních kolon, odesílaly se do hlubšího týlu k obnovení stanoveného množství munice. Bližší SKBM, G-III-1 Služby v poli, s. 97–98. Srov. k tomu ustanovení o materiálních opatřeních předpisu SKBM, G-XI-1 Zajištění hranic, s. 158–161.

44 Divizní intendantní park se obecně skládal z velitele, proviantní čety (pro odběr, výdej a využívání místních zásobovacích zdrojů nákupem či rekvizicí), dále z pomocné čety a trénu. Park přejímal veškerý intendantní materiál, určený pro divizi, a řídil jeho výdej na zásobovacích místech. Pokud to situace vyžadovala, mohl dohlížet na činnost civilních podniků (mlýnů, pekáren, dílen apod.). SKBM, G-III-1 Služby v poli, s. 204–205.

45 Všeobecný úkol dělostřeleckých muničních kolon byl shodný s pěšími muničními kolonami. Také ony zřizovaly výdejny dělostřelecké munice pro dělostřelecké skupiny či oddíly. Zásada určovala pro každou dělostřeleckou skupinu jednu výdejnu. Na rozdíl od pěších muničních kolon se připouštělo, že munice může být ve výdejně i složena z muničních vozů, pokud zásobování dosahovalo velkého objemu. Tamtéž, s. 98 a SKBM, G-XI-1 Zajištění hranic, s. 158–161.

46 Divizní zdravotnická rota byla hipomobilním útvarem. Organicky se k ní připojovala zdravotnická automobilní četa. Za boje měla zřídit v místě souběhu komunikací od plukovních obvazišť divizní obvaziště. Divizní zdravotnická rota teoreticky mohla vzhledem ke svému vybavení rozvinout dvě divizní obvaziště. Požadoval se pro ně dostatek zdrojů pitné vody a míst pro uložení raněných SKBM, G-III-1 Služby v poli, s. 154.

47 Veterinární ambulance měla za úkol shromažďovat, třídit a odsunovat raněná a nemocná zvířata od vojskových těles. Jejich léčba se zde měla provádět jen ve výjimečných případech, zejména po zasažení bojovými chemickými látkami. Jinak se měla odsunovat do hlubšího týlu. Tamtéž, s. 226–227.

48 Sborové polní jatkami sestávaly z velitelství skupiny polních jatek a několika polních jatek, které byly samostatnými hospodářskými setninami. Jejich velitelé podléhaly pomocné orgány, jateční a stádní četa, pomocná četa a trén. Tamtéž, s. 203–204.

49 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 4091 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 z 24. 5. 1938 – Útvary služeb skupiny Ohře. V záznamu mimo výčet, obsažený v citovaném přípravném rozkazu, je uváděno i přidělení 1/2 zdravotnické automobilní kolony 17 z válečného složení Velitelství Hraničního pásma XI.

50 Konkrétním datem je doložen příjezd 1/2 nákladní autokolony 191 k Velitelství 1. skupiny od VOPN 29. 5. 1938 podvečer a oddílu polních četníků ve shodné době. VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, telegram Velitelství 1. skupiny pro Velitelství Hraničního pásma XI z 06.00 hod. 30. 5. 1938.

51 Viz VÚA-VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32 22/2-4, č. j. 7001 Mob. – hl. št./1. odděl. 1937, vydané č. j. 2151 Mob. – hl. št./1. odděl. 1938, platící od 1. 7. 1938, Příloha G/13 – Válečné složení Velitelství Skupiny 1.

52 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 4098 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 z 24. 5. 1938 – Materiální hlášení z 18.00 hod. 24. 5. 1938.

53 Před vstupem státu do stavu branné pohotovosti bylo možné potřebný materiál, pohonné hmoty, paliva a potraviny jen nakupovat za obvyklé ceny. Totéž se týkalo najímání civilních pracovníků, tažných koní a dopravních prostředků. Po vstupu státu do stavu branné pohotovosti umožňoval opatřování potřebného proviantu zákon č. 131/1936 (zákon o obraně státu). Viz SKBM, G-III-1 Služby v poli, s. 69. Bližší SKBM, G-XI-1 Zajištění hranic, s. 166.

za ceny, smluvně sjednané s vojenskou správou. Útvary vedle toho neustále udržovaly zásobu potravin, jež byla určena k spotřebě až po zahájení boje. Obecně se nevyskytly vážnější potíže, i když se strava musela dopravovat k jednotkám v rozlehlých úsecích. V nejsložitější situaci se nacházela Stráž obrany státu. Zatarasené komunikace v pohraničním pásmu znesnadňovaly její zásobování ze zdrojů armády, které se nacházely hlouběji v bráněném úseku.⁵⁴ Odkázána byla zpravidla na místní hostince nebo se pro ni teplá strava připravovala u spolehlivých soukromých osob. Kromě toho se v úseku Skupiny 1 vyskytl případ odírání prodeje potravin ze strany místních pekařů a obchodníků. Tvrdili, že oni sami mají v mimořádných poměrech nedostatek. Konkrétně byl tento případ hlášen z lokalit Malý Háj, Hora Sv. Kateřiny, Brandov, Klíny a Mikulovice v Krušných horách. Zásobování SOS z nejbližších zdrojů ztěžovala i ta zvláštní okolnost, že majetnější občané skupili větší množství potravin ihned, jakmile se situace na hranicích začala přiostrřovat.⁵⁵ Vážnější incident

v zásobování zaznamenala pouze Hraniční oblast 32. Velitel Hraničářského praporu 6 bylo nařízeno, aby šéflékař tohoto vojskového tělesa důkladně prohlížel potraviny, pocházející od pekaře Bajera z Domažlic. Po útěku dvou Němců, které zaměstnával, se objevilo podezření z úmyslného poškození dodaných potravin.⁵⁶

Zdravotnická služba hlásila celkový chod bez závad.⁵⁷ Počet nemocných byl přes nepříznivé počasí relativně malý. Objevily se zejména choroby, způsobené pobytem v polních podmínkách bez vhodných doplňků výstroje. K některým jednotkám v poli se teprve po několika dnech dostalo potřebné množství příkrývek. Týkalo se to záložníků, povolovaných do útvarů pro zajištění lehkého opevnění.⁵⁸ Mužstvo též trpělo vlhkem, jež ve stíněných prostorách objektů lehkého opevnění vyvíjel vyžrávající beton. Sborová nemocnice 2 v Plzni hlásila v době od 21. do 29. května 89 nemocných vojáků, z toho 38 záložníků. Nejčastěji se objevila angína, bronchitida, revmatická

FOTO: archiv Karla Stráky

K technickým prostředkům zajištění hranic náležela i zvláštní zařízení na komunikacích. Od roku 1936 se budovala v blízkosti státních hranic jako společný projekt vojenské a civilní politické správy. Po plné aktivaci měla ztížit postup nepřítele. Výjimečný dobový snímek zobrazuje členy Stráže obrany státu, příslušníky praporu SOS Kadaň, u železné závory o délce 3,5 m v levém provedení. Doplňují ji ochranné zidky a tři výhybné zidky (viditelné pouze dvě) pro zpomalení nájezdu vozidel. Toto zařízení se nacházelo na severním okraji obce Hora Sv. Šebestiána v Krušných horách. Objektív fotoaparátu směřoval k nedaleké státní hranici. Státní silnice, vedoucí od hraničního přechodu Reizenhein do vnitrozemí, se považovala za pravděpodobnou osu postupu nepřátelského útoku v úseku Skupiny 1.

onemocnění, záněty středního ucha, záněty slepého střeva a úrazová zranění.⁵⁹ Náhradní tělesa útvarů Hraniční oblasti 32 musela již při prezentaci záložníků propustit asi 200 mužů jako neschopných polní služby.⁶⁰ Štáb Velitelství Hraničního pásma XI zaznamenal nesprávný postup lékaře podřízeného vojenského útvaru, jenž odmítl převzít k léčení nemocného příslušníka SOS. Postupoval naprosto nesprávně, navíc v rozporu s platnými předpisy. Aby se podobný případ již neopakoval, nařídil velitel Hraničního pásma XI s odvoláním na ně, že za ostrahy hranic se vojenská lékařská péče vztahuje též na členy SOS. Nemocní a ranění od této složky se měli napříště odsunovat do obvažišť, eventuálně ošetřoven, odkud měli být předáni do nejbližší civilní nebo vojenské nemocnice.⁶¹ Veterinární služba nemusela v prvních dnech ostrahy hranic řešit žádná vážná onemocnění koní.⁶²

Ženíjná služba vystačila sice se zásobou trhavin pro stanovený plán destrukcí, ale neměla k dispozici již

54 Svědectví z úseku Velitelství 1. skupiny a z doby mimořádných opatření v květnu 1938 obsahuje VÚA-VHA, f. SOS, materiály praporu SOS Kadaň, hlášení pplk.pěch. F. Stangla, velitele praporu SOS Kadaň pro Velitelství I. sboru. Zpracováno pod č. j. 414/taj. 1938 z 22. 6. 1938 – Hlášení poznatku a zkušeností získaných při provádění „O“. Viz též NA, f. MV-SR, k. 5635, sign. 10-663-7-61, hlášení OÚ Most č. j. 1386 pres./1938 ze 3. 8. 1938 – SOS. Souhrnná zpráva o pohotovosti.

55 Tamtéž. Viz též VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 503/Taj. intend. 1938 z 24. 5. 1938 – Intendanční pokyny pro ZH – vydání a č. j. 4098 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 – telegrafické hlášení Velitelství Skupiny 1 pro Velitelství Hraničního pásma XI č. j. 1628/taj. 2. odděl. z 06.00 hod. 30. 5. 1938 a f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32 31/3 42, č. j. 2666 Mob. – hl. št./1. odděl. – zpráva o prohlídce útvarů Velitelství 1. skupiny, vykonané ministrem národní obrany 23. 5. 1938 (zpracoval pplk.gšt. Melichárek). Oddíl 3) U III/46 praporu.

56 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 40 701 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 z 23. 5. 1938 – Materiální situační hlášení z 05.00 hod. dne 23. 5.

57 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 4098 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 z 24. 5. 1938 – Materiální hlášení z 18.00 hod. 24. 5. 1938.

58 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 4098 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 – telegrafické hlášení Velitelství Skupiny 1 pro Velitelství Hraničního pásma XI č. j. 1580/taj. 2. odděl. z 18.00 hod. 27. 5. 1938.

59 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 4185 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 – telegrafické hlášení o materiální situaci Velitelství Hraniční oblasti 32 pro Velitelství Hraničního pásma XI z 18.00 hod. 29. 5. 1938.

60 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 4136 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 – telegrafické hlášení Velitelství Hraniční oblasti 32 pro Velitelství Hraničního pásma XI č. j. 305/taj. 2. odděl. z 18.00 hod. 25. 5. 1938.

61 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 4235 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 – telegrafická instrukce Velitelství Hraničního pásma XI pro Velitelství 1. skupiny z 2. 6. 1938.

62 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 4098 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 z 24. 5. 1938 – Materiální hlášení z 18.00 hod. 24. 5. 1938.

žádnou další zásobu pro případná další zatarasovací opatření. Pokud by se taková potřeba vyskytla, musela by sáhnout do dotace, určené jen pro mobilizaci, nebo využít průmyslové trhaviny. Pro opevňovací práce přiděloval štáb Velitelství Hraničního pásma XI postupně překážkový materiál ze zásob Ředitelství opevňovacích prací.⁶³ Automobilní služba využívala maximálně místní zdroje, když nakupovala automobilní pohonné hmoty za obvyklé ceny. Zaznamenány byly ale i případy poněkud přehnaného postupu vojenských orgánů, které za odebrané pohonné hmoty nezaplátily a navíc provozatelům čerpacích stanic odebraly klíče od těchto zařízení i od jejich skladišť. Tyto extrémní případy se urovnávaly dodatečně.⁶⁴ Telegrafní službu nejvíce zatěžovaly požadavky útvarů, které obsadily lehká opevnění. Požadovaly od ní spojovací materiál pro vizuální či akustický kontakt mezi objekty, hlavně píšťalky, soupravy signálních praporků a signální svítilny s různobarevnými skly.⁶⁵ Ostrahu železničních tratí v celém obvodu Hraničního pásma XI zabezpečovaly železniční strážní oddíly (ŽSO). Než se je podařilo postavit, zajistili ostrahu tratí členové českých branných organizací (Národní garda, Sokol), jimž vojenská správa podle plánu vydala zbraně a střelivo. Za několik dní je povětšinou střídaly vojenské železniční strážní oddíly. Na ostraze se podílel i částečně ozbrojený personál Československých státních drah. Vojenskou výzbroj a ostré střelivo branné organizace po vystřídání vracely útvarům, které jim je vydaly. Zmíněné ŽSO se ale stavěly jen jako přechodné. Zálohy pro ně se povolávaly až za mobilizace, nikoliv již při mimořádných opatřeních. Někde se proto vojenským útvarům nedostávalo potřebného množství mužstva, a tak výjimečně prováděly ostrahu tratí i nadále ozbrojené složky českých branných organizací. Jejich zapojení do ostrahy železnic charakterizovalo více Hraniční oblast 32 než Skupinu 1.⁶⁶ Ta neměla ve svém obvodu tak výraznou českou enklávu, jakou byla Plzeň a okolí. Přesto i v jejím úseku se objevila dobrovolná iniciativa bývalých legionářů, sokolů a někdejších dobrovolníků z roku 1918, kteří se pohotově hlásili u vojenských orgánů. Ty je využily k hlídkování. Pozitivní zkušenost v tomto směru získal Hraničářský prapor 1 v Bílině.⁶⁷

Z uvedeného přehledu funkce služeb u Hraničního pásma XI vyplývá, že k závažným problémům v této oblasti nedošlo. Je třeba ale vzít v úvahu, že týlové komplety nebyly uvedeny do plného výkonu tak jako za

války. Do velké míry využívaly místní zdroje, což bylo typické zejména pro intendantní službu. Po vypuknutí války by se situace v tomto ohledu zajisté zkomplikovala, neboť vojenský zásobovací systém by se přirozeně nemohl spoléhat na civilní sféru v takové míře jako za ničím nerušených květnových mimořádných opatření.

Na podkladě provedené analýzy se nabízí otázka, proč se požadavek na vybavení Skupiny 1 prostředky služeb objevil až po vyhlášení ostrahy hranic, a ne dříve? Výnos Ministerstva národní obrany o organizaci velitelství skupin z 22. dubna 1938 určil počátek existence Velitelství 1. skupiny na 15. května.⁶⁸ Vzniku uvedeného dokumentu předcházelo nezbytné období příprav pro tak zásadní opatření. Začalo 6. dubna, kdy Hlavní štáb rozhodl o celkové reorganizaci, dislokaci a mobilizačních opatřeních u jednotek na jižní Moravě a v jižních a západních Čechách. I jemu předcházela přípravná etapa, jejíž začátek vyvolal anšlus Rakouska. Původní pramenný materiál z časového úseku, jež je možné volně vymezit počátkem dubna a prvními dny ostrahy hranic po 20. květnu, neobsahuje nic, co by naznačovalo pokus či snahu nacházet uspokojivé východisko z později překotně řešeného problému týlového zabezpečení Skupiny 1. Nejvíce pozornosti se věnovalo sestavě zajištění hranic, zvažovaly se operační možnosti, řešily se organizační záležitosti útvarů zbraní, ale téma služeb se s naléhavostí přihlásilo až s ostrahou hranic. V čem tkvěl pravý důvod? Velitel Hraniční oblasti 32 vyslovil své požadavky 23. května nikoliv pod dojmem funkce služeb při ostraze hranic, ale poté, co seznal, jak velké množství jednotek, především jednotek pěchoty, by musel jeho týl zabezpečit v případě války, v níž by opora o civilní prostředky nemohla být tak široká jako při mírové ostraze hranic, a kdy by reálné požadavky jistě přesáhly kapacitu zásobovacích komponentů Hraniční oblasti 32. Zdá se, že na divizní a sborové úrovni, ba ani na úrovni Hlavního štábu nebyl do té doby doceněn fakt příkrého nárůstu jednotek pěchoty, k němuž došlo již ve druhé polovině února. Tato skutečnost je dobře patrná, vezme-li se prapor pěchoty za kalkulační veličinu válečného složení vyšších jednotek.

Od reorganizace válečné armády z roku 1935 Hraniční oblast 32 disponovala třinácti prapory, kterým odpovídala kapacita týlového zabezpečení na divizní úrovni.⁶⁹ Jejich počet, s nímž Hraniční oblast 32 vstupovala 15. února 1938 do nového mobilizačního období, stoupl po reorganizaci zajištění hranic na 15.⁷⁰ Od téhož dne je

63 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 4098 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 z 24. 5. 1938 – Materiální hlášení z 18.00 hod. 24. 5. 1938 a č. j. 4169 Taj. Vel. I. sboru/žen. vojsko 1938 z 27. 5. 1938 – Zpráva o materiální situaci dne 27. 5. 1938.

64 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 4188 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 – Tajný rozkaz Velitelství Hraničního pásma XI č. 1 z 28. 5. 1938.

65 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 4098 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 z 24. 5. 1938 – Materiální hlášení z 18.00 hod. 24. 5. 1938.

66 VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 4071 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 – telegrafické hlášení Velitelství Hraniční oblasti 32 pro Velitelství Hraničního pásma XI z 22. 5. 1938, č. j. 4087 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 – Materiální situační hlášení Velitelství Hraniční oblasti 32 z 05.00 hod. 23. 5. 1938, č. j. 4092 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 z 24. 5. 1938 – ŽSO – vystřídání civilních strážů, č. j. 4098 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 z 24. 5. 1938 – Materiální hlášení z 18.00 hod. 24. 5. 1938, č. j. 4112 Taj. Vel. I. sboru/4. odděl. 1938 – telegrafické hlášení Velitelství Hraniční oblasti 32 pro Velitelství Hraničního pásma XI z 24. 5. 01.00 hod.

67 VÚA-VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32 31/3 42, č. j. 2666 Mob. – hl. št./1. odděl. – zpráva o prohlídce u útvarů Velitelství 1. skupiny, vykonané ministrem národní obrany 23. 5. 1938 (zpracoval plk.gšt. Melichárek). Oddíl 2) U Hraničářského praporu 1.

68 Viz VÚA-VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 38-2/2-2, č. j. 1785 Taj. – hl. št./1. odděl. 1938 z 22. 4. 1938 – Organizace velitelství skupin. Oddíl 1) Složení, předepsané počty, zřízení.

69 Byly to 3 prapory pěšího pluku 18, 3 prapory pěšího pluku 33, 3 prapory pěšího pluku 35 a hraničářské prapory 5, 25, 6 a 26. VÚA-VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32-22/1, č. j. 801 Mob. – hl. št./1. odděl. 1934 – Válečné složení vyšších jednotek k 15. 5. 1935.

70 V tomto případě šlo o 3 prapory pěšího pluku 18, 3 prapory pěšího pluku 35, 3 prapory pěšího pluku 46 a hraničářské prapory 1, 21, 5, 25, 6 a 26. Toto bylo původní válečné složení pěchoty Hraniční oblasti 32 z 15. 2. 1938. Později pěší pluk 46 přešel do složení Skupiny 1. U Hraniční oblasti 32 jej nahradil pěší pluk 153. Ke Skupině 1 přešly i hraničářské prapory 1, 21, 5 a 25. Nahrazen byl ale pouze jeden z nich, a to IV. praporem pěšího pluku 18. VÚA-VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32-22/2-4, č. j. 7001 Mob. – hl. št./1. odděl. 1937 – Válečné složení vyšších jednotek k 15. 5. 1938. Popsané změny jsou patrné v Příloze G/2 Válečné složení 32. Hraniční oblasti. Srov. k tomu VÚA-VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32-22/2-15, Příloha 13 – Válečné složení HO 32 ku dni 4. října 1938.

FOTO: Jitka Svítáková, archiv Karla Straky

Mimořádná vojenská opatření v květnu 1938 se uskutečnila v atmosféře voleb do obecních zastupitelstev. Sudetoněmecká strana před nimi masivně agitovala tak jako před parlamentními volbami v roce 1935. Zde je reprodukce předvolebního plakátu této strany.

FOTO: archiv Karla Straky

Šťastný den českých vlastenců a občanů německé národnosti, kteří stáli při republice. Prezident republiky Edvard Beneš navštívil 16. června 1938 plachtařské středisko Krušnohorské župy Masarykovy letecké ligy (MLL) na vrchu Raná u Loun. Bylo to jen krátce poté, co kraj v Poohří prožil dramatické období jarních mimořádných vojenských opatření. Ve vedení uvedené župy MLL působili i vojenští činitelé, kteří náleželi k útvarům Skupiny 1. Prezident přijel na Ranou kolem 15. hodiny, kdy začínala veřejná část jeho programu. Dopoledne si bez nežádoucí publicity prohlédl u Slaného jeden z objektů lehkého opevnění na tzv. Pražské čáře. Přitom jej provázal a výklad mu podal arm.gen. Sergej Vojcechovský, zemský vojenský velitel v Čechách.

ale třeba brát v úvahu i přítomnost dalších sedmi praporů ve válečném složení Skupiny „O“ jakožto taktického velitelství Hraniční oblasti 32.⁷¹ Počet praporů, týlově zabezpečovaných službami Hraniční oblasti 32, vzrostl současně na 22. Nárůst tím ale zdaleka nekončil. Již od 28. února působilo v budoucím operačním pásmu Hraniční oblasti 32 sedm nových strážních praporů. I tato vojsková tělesa by se v případě potřeby začlenila do sestavy zajištění hranic. S tímto záměrem ostatně také vznikala a jejich organizace i materiální vybavení tomu byly postupně přizpůsobovány.⁷² Počet praporů se zvýšil na konci února na 29. Po vyhlášení ostrahy hranic v květnu nastal faktický rozpad Velitelství okrsku Plzeň-Nýřany jako vyšší jednotky, neboť jeho součásti se přesouvaly k jiným vyšším jednotkám pod pravomocí Velitelství Hraničního pásma XI. Z hlediska sledovaného problému je podstatné, že Hraniční oblast 32 převzala od VOPN do své momentální sestavy oba jeho pěší pluky.⁷³ Počet praporů ve válečném složení se vyšplhal až k číslu 36. V té době šestnáct⁷⁴ z nich již podléhalo Velitelství

1. skupiny. Z hlediska týlu byly ale až do prvního improvizovaného pokusu vyřešit otázku služeb u Skupiny 1 odkázány na prostředky Hraniční oblasti 32, respektive Hraničního pásma XI.

Provedený rozbor odhaluje skutečnost, že týlové zabezpečení bylo při vytváření a vzniku Skupiny 1 zjevně podceněno. Na divizní komplet služeb Hraniční oblasti 32 byly kladeny stěžejí zvladatelné, až nespílitelné nároky. Významnou komplikující roli zde sehrál neustálý růst jednotek pěchoty, s nímž nepočítal ani mobilizační plán Hraniční oblasti 32, ani vznik Skupiny 1, přesněji její týlové zabezpečení. Vazba na služby Hraniční oblasti 32 se za těchto okolností jeví jako krátkozraká. V první řadě se řešila operační a organizační stránka nasazení útvarů zbraní. Adekvátně k tomu se ale nevěnovala náležitá pozornost rovnocenně významnému týlu. Do branné pohotovosti v září roku 1938 se jeho neblahá situace nezměnila. Tristní poměry popsal náčelník štábu Velitelství 1. skupiny pplk.gšt. F. Kočí, když za mobilizace v září 1938 v jednom z telegramů

71 Byly to 3 prapory pěšího pluku 151 a 4 prapory pěšího pluku 152. VÚA-VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32-31/1-5, č. j. 6337 Taj. – hl. št./1. odděl. 1937 z 8. 6. 1937 – Zvýšení pohotovosti jednotek ZH. Příloha 1 b, II. Poohří – Přehled útvarů podle č. j. 6337 Taj. – hl. št./1. odděl. 1937.

72 K 28. 2. 1938 v operačním prostoru Hraniční oblasti 32 vznikly strážní prapory XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX a XXI. Údaje o jejich organizaci a dislokačním vývoji uvádí Rudolf SANDER, *Organizační a dislokační vývoj*, s. 56–58.

73 Šlo o pěší pluk 153 se čtyřmi prapory a pěší pluk 154 se třemi prapory. Organizační výstavbu obou těchto vojskových těles dokládá VÚA-VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32-31/3-23, č. j. 2596 Mob. hl. št./1. odděl., jež obsahuje č. j. 1014/1. Vel. I. sboru – Počty ZLO jednotek – předložení. Doklad o jejich nasazení již pod pravomocí Velitelství 32. hraniční oblasti v době květnové ostrahy hranic poskytuje VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 225/3 Taj. – 1938, Příloha 2.

74 Tento počet odpovídá počtu praporů pěchoty Skupiny 1, jež byly zasazeny, respektive skutečně postaveny, v reálných podmínkách květnové ostrahy hranic. Nejsou do něj zahrnuty hraničářské prapory 21 a 25, které se stavěly až za mobilizace, nikoliv při mimořádných opatřeních. Skutečné složení Skupiny 1 v době probíhající ostrahy hranic v květnu 1938 vyplývá z VÚA-VHA, f. VS I, k. 175, č. j. 225/3 Taj. – 1938, viz příložené č. j. 1621/Taj.–2 tel. 1938 Vel. 1. skupiny z 30. 5. 1938 – přehled Smluvená krycí jména platná od 31. 5. 1938 12.01 hod.

FOTO: archiv Karla Strásky

Motiv z 1. května 1938 výstižně vyjadřuje vlastenecké citění a odhodlání bránit republiku, které bylo příznačné pro českou společnost v národnostně smíšeném pohraničí. Tento snímek vznikl v Ústí nad Labem, tedy jen nedaleko za hranici pravého křídla Skupiny 1.

napsal, že nedostatečně vybavená polovina intendantního parku 32 je „nedochůdčetem, které nemůže potřebovat“.⁷⁵

Skupina 1 uskutečňovala mimořádná opatření ve specifické politické situaci, již dominoval faktor vyhrocených česko-německých vztahů. Hodnocení této části problematiky lze diferencovat na charakteristiku atmosféry v armádě a na její odraz v civilní sféře. Přitom je ale nelze zkoumat odděleně, protože spolu byly v interakci. Vojenské jednotky, ať aktivní či záložní, charakterizovala velmi dobrá morálka, vlastenecké citění, vysoké sebevědomí a odhodlání prospět ohrožené zemi. Mužstvo dobře chápalo závažnost situace. Zmíněný pocit sebevědomí, tedy vědomí vlastní síly a subjektivně pocitované schopnosti bránit se, vyvěral ponejvíce ze silného dojmu, jaký na muže povolané ze zálohy učinila po nástupu do pohraničí solidně vystavěná a zcela nová lehká opevnění. Dříve pochopitelně nebyl zájem o to, aby tato zařízení měla publicitu. Aktivní mužstvo je znalo alespoň částečně z výkonu strážní služby. U jednotek se všeobecně projevovala touha po jasném rozhodnutí a po ukončení ústupků Sudetoněmecké straně, třeba i za cenu válečného konfliktu. Velitelé na všech stupních museli stále poučovat mužstvo a doslova brzdit místy až přepjatou bojovou

morálku. Odhodlání, iniciativa, rozhodnost a pocit nezdolnosti nebyly ale synonymem pro řádnou bojovou připravenost. Předcházející analýza je toho dokladem. Největší rozvážnost dokázali zachovat rezortní příslušníci Stráže obrany státu. Jejich neokázale klidný výkon služby i v těžké době měl pozitivní vliv na zklidnění zradikalizovaných členů vojenských posil stráže.⁷⁶

Ve složení mužstva se zrcadlila komplikovaná národnostní situace republiky. Kromě Čechů byli i v útvech Skupiny 1 zastoupeni Němci, Maďaři, Slováci, Rusíni a také Židé. Původ mužstva nejvíce omezil akceschopnost strážního praporu XIX. Z jeho stavu bylo 35 % mužů německé národnosti. Ke všem panovala nedůvěra, a tak jim z rozkazu velitele praporu byly odebrány osobní střelné zbraně. Použiti byli pro práce za 2. hlavním obranným postavením mimo objekty lehkého opevnění. Vysoké procento Němců útvar do velké míry paralyzovalo. Spolehlivým mužstvem bylo možné obsadit jen 1/3 lehkých objektů

v úseku praporu, a to ještě pouze pohotovostní osádkou ve složení 1+2.⁷⁷ Zastoupení Němců v útvech Skupiny 1 nebylo rovnoměrné. Na jedné straně existoval extrémně případ zmíněného strážního praporu, na straně druhé strážní prapor XXI měl ve stavu pouze 6 Němců.⁷⁸ U jiných útvarů se Němci chovali pasivně, neboť byla snaha je rozptýlovat po menších počtech. Toto opatření se přijímalo kvůli tomu, aby se omezila účinnost případné politické agitace mezi vojenskými osobami německé národnosti.⁷⁹ Značné množství Němců u strážních praporů bylo dáno způsobem, jakým byly postaveny. Mužstvo pro ně bylo vzato od útvarů na Slovensku, jejichž kontingent pocházel z pohraničního území Čech s německým osídlením.⁸⁰ Němečtí antifašisté či spolehliví loajální Němci byli u jednotek zastoupeni v mnohem menší míře. I když jejich pozice byla složitá, prohlašovali, že v případě vypuknutí války budou bojovat tak jako příslušníci vládních jednotek ve Španělsku.⁸¹

Velitelé vojskových těles oceňovali loajální chování Maďarů. Ti byli o složitostech politické a národnostní situace v místech nasazení svých útvarů dobře informováni a podle toho se chovali. Své povinnosti plnili důsledně a svědomitě tak jako Češi a Slováci. S nimi byli dáváni, co se výkonu služby týká, na stejnou úroveň. Totéž platilo také o menším množství Rusínů,

75 Výrok pplk.gšt. F. Kočího je doložen dvěma prameny. VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./3. odděl., sign. 38–2/39, hlášení Velitelství 2. divize č. j. 4099/taj. oper. 1939 ze 14. 2. 1939, příloha 4 – Poznatky přednosta intendantce 2. divize. Shodná signatura, hlášení Velitelství I. sboru, obsahující hlášení Velitelství Hraničního pásma XI – intendantce, část 1) Organizace, bod 15) Dělení intendantních útvarů.

76 Uvedené poznatky jsou založeny na souboru zpravodajských hlášení od jednotlivých útvarů Skupiny 1. Soustředěny jsou v tzv. Sbírce hlášení o všeobecné situaci, na jejímž základě vznikl souhrnný analytický materiál č. j. 1593/27/Taj. 2. odd. 1938 Velitelství 1. skupiny z 30. 5. 1938. Viz VÚA–VHA, f. VS I, k. 123, složka Události do „O“.

77 Hlášení strážního praporu XIX č. j. 67/Taj. 38 z 29. 5. 1938. Obsaženo tamtéž.

78 Hlášení strážního praporu XXI č. j. 221/Taj. 38 z 30. 5. 1938. Obsaženo tamtéž.

79 Viz souhrnné hlášení č. j. 1593/27/Taj. 2. odd. 1938 Velitelství 1. skupiny z 30. 5. 1938. VÚA–VHA, f. VS I, k. 123, složka Události do „O“.

80 VÚA–VHA, f. VS I, k. 129, č. j. 42 781 Taj. Vel. I. sboru/3. odděl. 1938 – Přehledka strážních praporů – poznatky.

81 Hlášení pěšího pluku 46 č. j. 3271/taj. 1938 z 2. 6. 1938, obsažené v č. j. 1593/27/Taj. 2. odd. 1938 Velitelství 1. skupiny z 30. 5. 1938. VÚA–VHA, f. VS I, k. 123, složka Události do „O“.

Tab. č. 1 Složení Skupiny 1 v období mimořádných opatření v květnu 1938 (sestava od 30. 5. 1938)

Útvar	Stanoviště velitele	Smluvené krycí jméno (od 31. 5. 1938)
Velitelství 1. skupiny	Louny	Václav
Pěší pluk 46	Hořetice	Faust
I./46. prapor	Kadaň	Dobeš
II./46. prapor	Chomutov	Jeronym
III./46. prapor	Most	Ambrož
Pěší pluk 152	Kadaň	Vilém
I./152. prapor	Spořice	Augustin
II./152. prapor	Kadaň	Dalibor
III./152. prapor	Zásada	Michal
Pěší pluk 151	Hořetice	Konrád
I./151. prapor	Holešice	Vojan
II./151. prapor	Most	Ivan
III./151. prapor	Bílina	Břetislav
IV./151. prapor	Chomutov	Hostivít
Hraničářský prapor 1	Mirošovice	Alexander
Hraničářský prapor 5	Doupov	Barbora
Strážní prapor XVIII	Německé Hořovice	nepřidělen
Strážní prapor XIX	Libědice	nepřidělen
Strážní prapor XX	Louny	nepřidělen
Strážní prapor XXI	Budyně nad Ohří	nepřidělen
II./32. dělostřelecký oddíl	Most	Severín
4./32. baterie	v prostoru HOP	Otomar
5./32. baterie	v prostoru HOP	Pius
III./32. dělostřelecký oddíl	Kadaň	Eduard
7./32. baterie	v prostoru HOP	Bonifác
8./32. baterie	v prostoru HOP	Filomena
II./131. dělostřelecký oddíl	Hořetice	Gabriel
4./131. baterie	v prostoru HOP	nezjištěn

Útvar	Stanoviště velitele	Smluvené krycí jméno (od 31. 5. 1938)
5./131. baterie	v prostoru HOP	nezjištěn
III./131. dělostřelecký oddíl	Chomutov	Titus
7./131. baterie	v prostoru HOP	Rozálie
8./131. baterie	v prostoru HOP	Hedvika
Ženíjný prapor 22	Most	Isidor
Ženíjná rota 51	Hořetice	Eva
Letka 11	Jeneč	Jarmila
Telegrafní četa 154	Louny	Heřman
Technické velitelství DÚ Bílina	Mirošovice	Blažena
Technické velitelství DÚ Žatec	Hořetice	Emerich
Technické velitelství DÚ Karlovy Vary	Falknov nad Ohří	Mořic
Improvizovaný obrněný vlak	Louny	Ludvík
Kanonová rota 77	Louny	Terezie
Sběrna zajatců	Postoloprty	Simeon
Předsunutý sklad 6	Podbořany	Vincenc
Předsunutý sklad 7	Louny	Kosma
Výdejna munice	Kadaň	Cecílie
Výdejna munice	Chomutov	Milada
Výdejna munice	Most	Nikodém
Výdejna munice	Bílina	Pankrác
1/2 autokolony	Louny	Vojtěch

Pramen: VÚA-VHA, f. Velitelství I. sboru, k. 175, Velitelství I. sboru č. j. 4205/4. odděl., obsahující č. j. 225/3. Taj. – 1938, Příloha 4 – Skupina „O“ (nesprávně označení zaznamenané ze setrvačnosti, správně Skupina 1), spis Velitelství 1. skupiny č. j. 1621/Taj. – 2. odděl. 1938 z 30. 5. 1938 – Smluvená krycí jména. Přihlédnuto rovněž k č. j. 4237/4. odděl. Velitelství I. sboru, obsahující č. j. 327/3. Taj. – 1938 z 5. 6. 1938, spis Velitelství 1. skupiny č. j. 1700/Taj. – 2. odděl. 1938 ze 4. 6. 1938 – Smluvená krycí jména.

Poznámka: DÚ = destrukční úsek (pohraniční prostor vyhrazený pro ženíjný zatarasovací a destrukční práce na komunikacích); HOP = hlavní obranné postavení.

Tab. č. 2 Nástup záloh k útvarům pěchoty Skupiny 1 v době mimořádných opatření v květnu 1938

Útvar	Postavil oddíl ZLO	Válečný počet oddílů ZLO	Nastoupilo							
			22. 5. do 19.00		23. 5. do 19.00		24. 5. do 19.00		Celkem do 24. 5. do 19.00	
			ZLO	roč. 1935	ZLO	roč. 1935	ZLO	roč. 1935	ZLO	roč. 1935
P. pl. 46	vel. p. pl. 152 I./152. II./152.	1883	1920	245 (71%)	70	120 (26%)	–	13 (3%)	1990	378 (100%)
Hran. pr. 5	III./152.	743	737	15 (5%)	80	223 (95%)	–	–	817	238 (100%)
P. pl. 42	vel. p. pl. 151 I./151. II./151.	1919	1297	–	531	–	–	–	1828	–
Drag. pl. 1	III./151.	743	702	–	41	–	–	–	742	–
Hran. pr. 1	IV./151.	743	729	125 (55%)	39	60 (26%)	5	19 (8%)	773	204 (89%)

Pramen: VÚA-VHA, f. MNO – hl. št.1. odděl., sign. 32-31/3-23, č. j. 2593/Taj. hl. št.1. odděl., obsahující spis Velitelství I. sboru č. j. 1014/1. odděl. z 25. 5. 1938 – Počty ZLO jednotek – předložení.

kteří sloužili u strážního praporu XVIII.⁸² Velitelé útvarů Skupiny 1 dokázali i v napjatých dobách rozlišovat a objektivně hodnotit jednotlivé národnostní skupiny. S jedinou výjimkou. Strážní prapor XXI měl ve svém stavu značné množství mužů židovského původu. Pro jejich hodnocení ze strany nadřízených bylo charakteristické, že s nimi byla spojována jen samá negativa. V první polovině dubna útvar sestával po třetinách z Čechů, Němců a Židů. Zemský vojenský velitel arm. gen. Sergej Vojcechovský uskutečnil 5. dubna inspekci u strážních praporů v Poohří. Mužstvo židovské národnosti několikrát označil paušálně za nespolehlivé, čímž je dal na roveň málo důvěryhodných Němců. Strážní

prapor XXI dokonce pejorativně nazval židovským praporem.⁸³ Shodným způsobem se o Židech vyjadřoval velitel tohoto praporu, jenž je pod dojmem květnové pohotovosti nazval bojácnými a ve výkonu služby málo svědomitými.⁸⁴ Zemský vojenský velitel ještě před vyhlášením pohotovosti přikázal Židy vystřídat spolehlivými Čechy, eventuálně Maďary.⁸⁵ Výroky tohoto typu nezněly vůbec ojediněle. I později se ozývaly kritiky zaměřené na skutečnost, že se mužstvo židovské národnosti koncentruje v kancelářích vyšších štábů a u služeb, zatímco jejich zastoupení u bojových útvarů je mizivé.⁸⁶ Lze se oprávněně domnívat, že parafrázované výroky byly více méně skrývaným projevem latentně

Zapomenutý příběh propagační pohlednice

Dějiny nejsou nikdy banální a jejich průběh určují a ovlivňují jevy, síly a události s širokým a hlubokým dosahem. Přesto by se nemělo zapomínat na konkrétní, třeba i drobné, produkty minulých dějů, které přetrvávají do dnešní doby a jimž jejich tvůrci přikládali nezanedbatelný význam dobově příznačného symbolu. Přesně to se týká otištěné propagační pohlednice, která se stala během uplynulých desetiletí široce známou. Objektív fotoaparátu zaznamenal skupinu čs. vojáků před osobitým artefaktem, vyjadřujícím odhodlání bránit ohroženou zem. Motivem, který byl vytesán do pískovcového pahorku, dali najve vlastenecké citění. Neučinili tak na něčí rozkaz. Podnět vyšel z nich, z jejich občanské odpovědnosti za osud vlastní země a z vojenské cti. Snímek dlouhá léta provázel nejednu publikaci a řadu statí, věnovaných roku 1938. Obrazové svědectví se zachovalo, ale ztratil se jeho příběh. Přímo se nabízejí otázky, kde a za jakých okolností fotografie vznikla, ke které jednotce muži na snímku patřili. Otázky jsou to legitimní, jelikož donedávna byli opakovaně vydáváni za příslušníky hraničářského praporu 5 z Chebu.⁸⁷

Jaká byla doložená skutečnost?⁸⁸ Muži na snímku náleželi ke Skupině 1. Místem, kde motiv vznikl, jsou Podbořany na Žatecku.⁸⁹ V tamní posádce se v červnu 1938 po ukončení mimořádných opatření shromažďovaly části pěšího pluku 152. Útvar se vracel tam, kde se postupně zformoval. Jeho mobilizační výstavbu i demobilizaci zabezpečoval z podstatné části náhradní prapor pěšího pluku 46, jenž byl ve

městě dislokován.⁹⁰ Výjimkou byl jen III./152. prapor, který stavěla náhradní rota hraničářského praporu 5.⁹¹ Mezi záložníky pěšího pluku 152 se zrodil nápad připravit městu Podbořany originální vyjádření díky za vstřícné přijetí v neklidné době. Dali se do práce a do pískovcové skály vytesali malý státní znak s letopočtem 1938 a lipovou ratolest, která se křížila se stylizovaným mečem. Nad těmito symboly dominoval

FOTO: archiv Karla Stráky

Celkový dojem z vlasteneckého motivu poněkud „narušují“ přílby rakousko-uherského vz. 17. V případě této součásti výzbroje se však přesně projevila skutečnost, že útvary zajištění lehkého opevnění byly z rozhodnutí Hlavního štábu dotovány starším materiálem. Výstroj mužů pěšího pluku 152, kteří jsou na snímku, byla naopak lepší, než stanovil materiální plán. Původně měli dostat obnošené, ale dobré lehké cvičné stejnokroje. Někteří velitelé rot pěšího pluku 46 je však opomněli odevzdat včas náhradnímu praporu pro vstrojení pěšího pluku 152. Z toho důvodu se muselo z nouze sáhnout do tzv. augmentačních zásob jiných mobilizačních útvarů. Mnoho záložníků si tak v květnu 1938 nechtěně a bez vlastního přičinění „polepšilo“, jelikož dostali kvalitnější polní stejnokroje.

82 VÚA–VHA, f. VS I, k. 123, složka Události do „O“, č. j. 1593/27/Taj. 2. odd. 1938 Velitelství 1. skupiny z 30. 5. 1938.

83 VÚA–VHA, f. VS I, k. 129, č. j. 42 781 Taj. Vel. I. sboru/3. odděl. 1938 – Přehledka strážních praporů – poznatky a zde zvláště vložená Zpráva o prohlídce strážních praporů XXI–XIX.

84 VÚA–VHA, f. VS I, k. 123, složka Události do „O“. Hlášení strážního praporu XXI č. j. 221/Taj. 38 z 30. 5. 1938.

85 VÚA–VHA, f. VS I, k. 129, č. j. 42 781 Taj. Vel. I. sboru/3. odděl. 1938 – Zpráva o prohlídce strážních praporů XXI–XIX.

86 VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./3. odděl., sign. 38–2/39, analytický materiál, zpracovaný přednostou 2. oddělení štábu Velitelství 1. divize špkt.gšt. Karlem Procházkou 3. 1. 1939, stať IV. Kázeň a duch v armádě.

87 Viz např. ilustrační fotografie článku Karel KROUPA, *Byl velitelem Haničky*. Hlas revoluce 1988, č. 38, s. 3, fotografická příloha práce Dušan TOMÁŠEK, *Deník druhé republiky*. Praha 1988.

88 Líčení se opírá o dobovou reportáž, zveřejněnou v tzv. krajině tisku pod názvem *Domácí slavnost vojenských záložníků v Podbořanech*, Žatecký kraj, nezávislý týdeník českého obyvatelstva v politických okresích Žatec, Podbořany, Kadaň, Chomutov, Přísečnice, Žlutice, Bílina a Most, 17. 6. 1938, s. 1.

89 Podbořany (Podersam), město, jež bylo centrem politického a soudního okresu. Podle sčítání z roku 1930 v něm žilo 3341 obyvatel, z nichž bylo 492 české národnosti, 2798 německé národnosti a 51 cizinců. V říjnu 1938 město i s celým okresem připojeno k Německu. *Naučný slovník aktualit* 1939. Praha 1939, s. 415.

90 VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./1. odděl., sign. 32–31/1–5, č. j. 6337 Taj. – hl. št./1. odděl. 1937 z 8. 6. 1937 – Zvýšení pohotovosti jednotek ZH, Příloha 1 b, II. Poohří. Podrobnosti o mobilizačních střediscích a o organizaci pěšího pluku 152 uvádí tabulka č. 1 první části této studie a tabulka č. 12.

91 Tamtéž.

rezolutní nápis „Nedáme se“. Reliéf vznikl v místě zvaném Na vršku, jež se nacházelo na zahradě Aloisie Papschové, německé majitelky jednoho z podbořanských hospodářství. Iniciátorem byl svob. Vladimír Koula, v civilu úředník Pensijního ústavu v Praze. Tento muž byl nejen původcem svérázné ideje, ale i autorem kresebného návrhu skalního motivu. Skupina záložníků, která se shromáždila kolem Kouly, jej dokončila za 12 hodin od prvních úderů dlát do poddajného pískovce.

Dokončený skalní artefakt si jako první prohlédl velící důstojník plk. Rebenda, který jej schválil. Souhlasil s tím, aby se slavnostního odhalení zúčastnila též veřejnost. Vojenská slavnost se uskutečnila po 19. hodině 13. června 1938. Na stožár vystoupala státní vlajka a pod ní se shromáždili zástupci armády a státních úřadů s okresním hejtmánem Klímov v čele. Akce se uskutečnila za velkého zájmu značného množství Čechů a také Němců z okolí. Slavnostní projevy za armádu pronesli poručíci Boháč a Háček. Za české i německé občany jim veřejně poděkoval ředitel místních škol Novák. Slovo na závěr zaznělo z úst plk. Brebendy. Privil zpřímá: „*Chceme žít, musíme žít, budeme žít; dupli jsme si a stačilo to; národ promluvil zbraněmi; v legiích nebylo zprvu*

generálů, jen malí, drobní vojáci; budeme-li míti všichni vůli zvítězit, pak zvítězíme.“ Připravená odpověď z řad zástupců občanstva zněla: „*Ano, bratře plukovníku, chceme mír, ale budeme se bránit, ubráníme se, zvítězíme, neboť jedna vůle nás dnes spojuje.*“⁹² Celou slavnost zakončila státní hymna zpívaná pěveckým sborem. Dobové zprávy referují o atmosféře, naplněné odhodláním, že bude-li opět třeba, chopí se občané-vojáci zbraně stejně odhodlaně jako v uplynulých dnech.⁹³ Již ráno 14. května byla připravena první tisícovka propagačních pohlednic, jež byla okamžitě rozebrána muži pěšího pluku 152. Český hraničářský tisk následně vyzýval širokou veřejnost, české školy a rozličné občanské korporace k nákupu vzpomínkové fotografie. Výtěžek z jejího prodeje byl určen ve prospěch sbírkové akce Jubilejní dar na obranu státu.⁹⁴ Mylnou identifikaci místa jejího vzniku v poválečných desetiletích zavinilo reprodukování bez drobně provedeného dvouřádkového textu při dolním okraji pohlednice. Stálo tam: „*Ke vzpomínce na ‚podbořanské‘ zátiší ze vzrušených dnů květnových r. 1938. Vojáci, nedáme se! – Ve prospěch sbírky na obranu státu*“⁹⁵. Originální exempláře se dnes vyskytují již jen velmi vzácně.⁹⁶

existujícího antisemitismu nejen v řadách čs. branné moci, ale i v celé společnosti. Výraznější projevy mu dovolily až poměry druhé republiky.

Česká část veřejnosti v národnostně smíšených oblastech příchod armády jednoznačně uvítala. Cítila konečně jasný projev rozhodnosti a opory ze strany státní moci. Zmíněný pocit větší bezpečnosti, jež s sebou armáda přinesla do pohraničí, začal postupně přerůstat v určitou radikalizaci českého obyvatelstva. To mnohdy prohlašovalo, že bude bojovat s armádou až do krajnosti. Vyjadřovali se tak mladí i ti, co zažili útrapy světové války. I na veřejnosti se uplatňoval názor, že musí-li stát vynaložit při nástupu armády značné finanční prostředky, bylo by vhodné, aby nastalo konečně jednoznačné rozhodnutí. Češi se snažili také armádě vydatně pomáhat. Tato spolupráce byla prospěšná kupříkladu nejen v oblasti podílu na zásobování vojenských jednotek potravinami. Průmyslové závody na Mostecku a v oblasti Bíliny samy vyšly vstříc potřebám armády a zajistily pro ni různý materiál, jenž byl použit pro výstavbu překážek proti útočné vozbě a pro ženijní úpravu terénu. Přítomnost početných vojenských útvarů přispěla i k jistému oživení obchodního ruchu. Vývoj událostí z úseku Skupiny 1 rovněž potvrzuje, že mimořádná opatření zajistila klid pro konání obecních voleb.⁹⁷

Němci byli zprvu vojenskými opatřeními zaskočení. Symboly Sudetoněmecké strany i další typické znaky radikálů a agitátorů této strany zmizely, ale s uklidněním situace se začaly objevovat znovu. Obecně vládla pasivita, zdrženlivost a opatrnost. Omezení, která vznikala, byla akceptována bez veřejné projevované kritiky. Nejtroufaleji vystupovaly nejmladší vrstvy Němců, jež z povzdálí, ale ustavičně, sledovaly činnost vojenských jednotek. Ojedinele došlo k úmyslnému přerušení vojenských telefonních linek. Německá veřejnost nejlépe státních hranic pocítovala izolovanost v uzavřeném prostoru a trpěla obavami z nemožnosti uniknout do Německa v případě vypuknutí války. Postupně se ale i ona zklidnila a začala armádě vycházet v jejích potřebách vstříc. Velitelé některých jednotek zaznamenali, že se Němci chovají poněkud jinak a projevují ochotu, pokud příslušníci armády dobře ovládají menšinový jazyk. Stráži obrany státu vydatně pomáhali od počátku pohotovosti němečtí sociální demokraté a komunisté. Mezi pomáhajícími byli ale posléze zaznamenáni i někteří členové Sudetoněmecké strany. V souvislosti s německými sociálními demokraty se konstatovalo, že přímo projevovali svými skutky oddanost republice.⁹⁸

(Dokončení v příštím čísle)

92 Citace podle *Domácí slavnost vojenských záložníků v Podbořanech*, s. 1.

93 Na celostátní úrovni o podbořanské slavnosti referovala tisková zpráva *Obránci republiky vtesali do kamene: Nedáme se!* Večerní České slovo, 17. 6. 1938, s. 1. Zde byl zřejmě poprvé zveřejněn malý výřez z propagační pohlednice.

94 Šlo o velmi populární celonárodní iniciativu. V červnu roku 1938 podchytila vlnu lidového zájmu příspěvtem finančním darem na obranu státu. Usměrnujícím orgánem byla tzv. Ústřední sbírková akce, v jejímž čele stál dr. Karel Engliš, guvernér Národní banky československé. Do listopadu téhož roku přispělo 360 000 dárců doma i v zahraničí, tedy jednotlivců, právnických osob i hromadných dárců, kteří vystupovali jako jeden donátor. Do stejné doby Jubilejní dar na obranu státu vynesl 560 mil. Kč. Po Mnichovu byl využit ve prospěch hospodářské obnovy zmenšené republiky. Podrobně *Naučný slovník aktualit 1939*, s. 224. V širších souvislostech Jan PAVEL, *Financování československé armády v letech 1934–1939*. HaV 2004, č. 1, s. 16.

95 Správně má být Jubilejní dar na obranu státu.

96 Na mylnou identifikaci místa, kde snímek vznikl, upozornil již v roce 1988 jeden z pozorných čtenářů někdejšího časopisu Hlas revoluce. Ve stručném ohlasu v rubrice Čtenáři nám píšou poukázal na skutečnost, že fotografie nevznikla v Chebu, jak se mnohdy uvádí, ale v Podbořanech. Příspěvkem reagoval na jeden z dříve otištěných článků, kdy byl motiv z Podbořan použit jako ilustrační doprovod. Zmíněný čtenář se odvolával na původní text na pohlednici a na pamětnické sdělení podbořanského občana, jenž v roce 1938 žil nedaleko místa skalního reliéfu. Viz Rostislav HLAVÁČEK, *Přesné tentýž snímek*. Hlas revoluce 1988, č. 45, s. 4.

97 VÚA–VHA, f. VS I, k. 123, složka Události do „O“, č. j. 1593/27/Taj. 2. odd. 1938 Velitelství 1. skupiny z 30. 5. 1938. Srov. k tomu VÚA–VHA, f. MNO – hl. št./3. odděl., sign. 38–2/39, zde zejména hlášení hraničářského praporu 1, zpracované pod č. j. 187 Taj./1939 z 11. 2. 1939.

98 VÚA–VHA, f. VS I, k. 123, složka Události do „O“, č. j. 1593/27/Taj. 2. odd. 1938 Velitelství 1. skupiny z 30. 5. 1938. O výhodnosti komunikace s Němci jejich rodným jazykem viz zvláště hlášení velitele ženijní roty 51 č. j. 108 Taj. 1938 ze 30. 5. 1938. Srov. k tomu NA, f. MV–SR, k. 5635, sign. 10-663-7-61, hlášení OÚ Kadaň, č. j. 1844 pres./1938 z 5. 8. 1938 – SOS. Souhrnná zpráva o pohotovosti, hlášení OÚ Most č. j. 1386 pres./1938 ze 3. 8. 1938 – SOS. Souhrnná zpráva o pohotovosti.

Group 1- a Non-Standard Higher Order Unit Charged with Securing the Borders from Spring to Autumn 1938

By Karel Straka

The Anschluss of Austria in March 1938 exposed a considerable stretch of the Czechoslovak southern border to Nazi German military threat. Shortly, the Czechoslovak General Staff adopted a decision on overall reorganisation, dislocation and mobilisation measures affecting units in Southern Moravia, as well as Southern and Western Bohemia. One of the most important decisions led to the creation of Group 1, a higher order unit on the level of division, as of May 15, 1938. On the same day, Brigadier General Václav Petřík was commissioned to command the unit. This unit, which existed already in the peacetime, was charged with securing an approximately 100 kilometres long sector of the national border in North-Western Bohemia including the river Ohře basin. Its operational zone stretched from the South-Western tip of the Ore Mountains all the way to the river Bílina, a left bank tributary of Elbe, in the North. Creation of this group was a culmination of the previous efforts to secure the defence of a hardly defensible border area.

This study analyses the deployment of Group 1 not only during its onset in the Spring but, naturally enough also during the September 1938 mobilisation. The analysis follows-up through the tragic events of the Autumn crises, to the post-Munich stage. It acknowledges the fact that the Army's task continued even under the conditions of international isolation of a badly wounded country. This broad probe aims to reveal the specific differences between the theoretical principles of

Czechoslovak military art and the actual, often improvised, practice.

At the time of the onset of the emergency measures in May 1938, Group 1 Headquarters have been in existence for only five days. The anticipated focus of the concentration of the enemy forces in Saxony implied that the youngest of the higher headquarters was to bear the responsibility for organising the defence at the main line of enemy operations. Since Group 1 represents a considerable sample of the Army, its analysis may reveal the real value and standard of the military readiness at that time. The present study analyses the individual levels of command, as well as the activities of the arms and services.

During the Spring alert, it transpired that Group 1 Headquarters were both understaffed and materially under-equipped to meet the demanding challenges arising from the emergency situation. Nonetheless, the difficult situation of the Headquarters did not see much improvement before the announcement of new emergency measures in September. The gap between the scope of its tasks and its poor staffing testifies to the unrealistic expectations of the Czechoslovak General Staff. The overall operational situation called for a creation of a completely new, full-fledged higher-order unit with appropriate command structures. Nonetheless, the Army lacked both the personnel and the material resources for this solution.

The emergency measures in May 1938 were negatively affected by the concurrence of the activation methods aimed at securing the border, which had been in existence only briefly and had not been practically tested. In spite of these problems, the May emergency was characterised by high speed of mobilisation. Prior to the announcement of the alert, the Army had accomplished executing the material preparations to such extent that the units had received almost all the gear and equipment needed for activation of the peacetime as well as reserve units and reserve facilities.

(To be continued in the next issue)

PhDr. Karel Straka, Ph.D. (1975)

Samostatný vědecký pracovník Vojenského historického ústavu Praha. Vystudoval Pedagogickou fakultu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, obory Kulturně-historická regionalistika a Dějepis. Rigorózní řízení a postgraduální doktorandské studium absolvoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Zabývá se vývojem československé armády v letech 1918–1939 se zaměřením na činnost a výsledky práce vrcholových orgánů obrany státu. Publikoval práci Souvislosti vědy a výzkumu s obranou Československé republiky – Vojenský ústav vědecký v letech 1936–1938, Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932–1939 a Vojáci, politici a diplomaté. Publikoval též řadu studií pro odborný tisk a specializované sborníky. Věnuje se rovněž populárně-naučné publicistice a popularizaci historie.

Karel Straka, Ph.D. (born 1975)

He currently works as a Senior Researcher at the Military History Institute, Prague. Graduated from the Faculty of Pedagogic, Jan Evangelista Purkyně University, Ústí nad Labem as Cultural and Historical Regional Studies and History major. Master and Ph.D. study completed at the Faculty of Philosophy, Charles University in Prague. His research focuses on the history of Czechoslovak Army in the period from 1918 thru to 1939, mainly aimed at the activities and achievements of the top national defence bodies. He published studies *Science and Research Contexts of the Defence of Czechoslovakia – Military Science Institute 1936–1938*, *Czechoslovak Army – the corner stone of the State's Defence 1932–1939* and *Soldiers, Politicians and Diplomats*. His publications include a number of studies in professional journals and specialized collections of essays. He has been also writing popular science history.